

CESTA DO ČÍNY

ZA ÚPLNÝM ZATMĚNÍM SLUNCE

VYKONANÁ SPOLU S PŘÁTELI ZE SDRUŽENÍ

ALDEBARAN

V LÉTĚ ROKU 2009

OD STŘEDY 15. ČERVENCE DO NEDĚLE 9. SRPNA

17. 7. 2009 - pátek ráno, Shanghai. Zima, nemám deku, ležím na posteli a za oknem v mlze visí na jiných oknech sušící se oblečení. Ještě dál v neviditelnou troubí motocyklisté a zvuky ranní ulice. Je půl osmé. Asi jsem večer snědl dnešní snídani. Večer jsem také nemohl najít lampičku. Vše podivně uklizeno. Ještě že zbylo pivo Suntory. Včerejšek. Krb v kumbále s televizí oblepený barevnými sklíčky. Náznaky linií ve skladbě kamenů.

Středa 15. 7. 2009

Včerejšek. Cesta do Číny za zatměním Slunce. Letiště v Ruzyni s lidmi z ČASu. Na nikom není vidět, kam to vlastně letíme. Radost z neznáma v očích cestovatelů, kteří mají vše teprve před sebou. Finové, červené víno v plastických lahvičkách a špenát s rýží. Oblétáváme bouři nad Uralem. Novosibirsk. Mapa letu před každým z nás. Před některými jen temná obrazovka s tučňákem. Z deseti kilometrů se propadáme do Shanghaie. Vlhko. V Praze je půlnoc, tady časné ráno. Číňani s bílými náhubky nás podezřívavě prohlížejí a pak prázdné letiště, hala, rozbalujeme svá zavazadla z igelitu, legendární rychlovlak Maglev, 431 km/h, nás vystřelí do Číny.

Čtvrtek 16. 7. 2009

Kosmická velmoc nás pojímá do sebe lhostejně, perony městských vlaků s Číňany, kteří jsou zde doma. Kupujeme v trafice plastickou kartičku na metro a v automatu ji plníme virtuálními penězi na magnetickém polštáři. Metro je našťastí barevné a Petr ví, kam jedeme, a všechny stanice jsou také přejmenovány latinkou. Hostel pod kolejiemi rychlovlaku, mrakodrapem skleněně netečným a vlhký puch něčeho, co u nás vyvolává žaludeční nevolnost. Dvě malinké Číňanky si nás oskenují a pak nám možná vrátí pasy. Hlad – jdeme „se najíst“. Ulice nezvyklá po finském večírku a rychlojízdě bambusovým předměstím. Setkání s městem, které nám říká, že ho dosud známe jen z rychlíku. Zpomalujeme chůzi kolem krámků, výkladních oken a života, který znám zatím jen z Turecka. Vše je skutečné a chodníky jsou součástí života v kavernách domů. Z nebe sviští cikády ve stromech ocelovými hlasy. Hvizdy děsivého a Číňani netečně nabízejí sebe, pokud bychom chtěli něco koupit. Odpadky v igelitkách na chodnicích, je časné ráno, poledne, nevím, a občas z vyšších pater vyteče na město kanalizace. Lepivé poledne v očekávání oběda. Mrtvá ryba v kořání stromku a prodavačka mění živé slepice na mrtvé jídlo. Kachlikárna s umakartovými stolečky zasklenými a v očekávání plnosti žaludků. „Malé kuře“ je miska na vařiči uprostřed stolu, ze které si každý může vzít, co chce. Pařátky a trávicí trubice nasekané v omastku jsme neočekávali, záchod je vedle za zatahovacími dveřmi a každý si pak umývá ruce. Jíříček vítězí a je obdivován místními. Cesta do města, za kterým jsme přijeli. Metro už známe. Chůze ulicemi, prach, vlhko, lidé, moc lidí. Motocykly na elektriku. Obrovské staveniště. Výhled na město zespodu. Nábřeží přes plot a chůze dálnicí. Pro místní nic neběžného. Mrakodrapy na protějším břehu jsou kulisami v mlze a už zítra se promění ve skutečno. Zahradka s bambusy, červené ryby a cikády. Měním film.

Chůze podél stěny zahrady mnohasetleté Yuyuan Garden a most s bílým drakem. Zlatí strýčkové, kol nichž modře oděni černí vousáči vyřukávají odpoledne. Turisté, lidé, co přišli „do kostela“ a my. Jen procházíme. Zahradka. ZAHRADKA! Draci, ryby, stromy, voda, červeň, dlažba a obrazy. Pro každý obraz je zde postaven samostatný dům. Vše velmi úsporné. Ani stéblo navíc. Domky vyrůstají ze skal a některé i z vody. Červené ryby. Draci na střeších a bojovníci na úbočích pagod. Kulatá okna průchodů, lvi strážící vchod a australští turisté. Vlhká obloha do potu. Tržnice se zelenými lasery. Prodavači hodinek a vnucovači čehokoliv.

Nábytek stavějící se na ulici. Stavěcí stěny, podél které jdeme. Zedníci nejprv, malíři pilířků a říms po nich. O pár set metrů dál pak hotová zeď a vymalovaná modrošedobíle. Metro. Lidé z práce asi domů. Moc lidí. Metro zde postavili, aby měli trochu chládku a vzduchu suchého pro turisty nezvyklé na lepivost ulice. Večer s kamarády a pivem Suntory. Chůze po hořící půdě je básní s Davidem pro Suntory za žlutým knírkatým jednovousým prodavačem, který nemá asi nikdy zavřeno. A pak jsem se probudil.

Pátek 17. 7. 2009

Cesta metrem na nejvyšší mrakodrap v mrakodrapovišti. Vstupujeme do staveniště mezi ohrady, jeřáby, bagry a plyšové modré zuby, symboly příští světové výstavy, kvůli které se to tu vše přestavuje. Zelený park s jezírkem, plachtovou střechou, vázkami a netečným sluncem. Slunce je vysoko. Stíny vysokých domů jsou vidět proti obloze. Napotřetí jsme vpuštění do skleněné věže – otvíraku. Rentgenují nám tašky, jsme přes psychočekárnu vpuštění do trojúhelníkové temné síně s vitrínkou uprostřed, o které si ponejprv myslíme, že to je výtah. Někteří z nás dokonce cítí, jak startujeme do nebe. Po zvucích, obrazech a očekáváních sice víme, že mrakodrapy tu stojí jen rok, a že svět je krásný a bude ještě krásnější, ale výtah je jinde. Mléčně bílá krabice s měnicími se modrými terči na stěnách podle pater. Na displejích se mění čísla a vystupujeme ve spodní hraně otvirkového okna. Úzký prostor otevřený do celého města. Nad skleněnou střechou ještě další omezení. Nelze zatím do nebe. I tak je pohled na město z výšky nezvyklý. Vše jako na zmenšeném modelu. Na horizontu smog a mlha. Slunce dělá stíny, ale není moc vidět. Trochu to odpovídá padání pod mraky s finskými piloty. Nebe se nás dnes netýká. Svět je jen poloviční o něco pod námi, co ani velikost nemá. Schody a výtah ještě nad tento pokojík. Jsme na nejvyšším domě na světě. Zrcadlový strop, skleněná podlaha, pokojík pod námi viděný pod nohama, neporozumění místu. Laky a lesk zatemňují vidění a svět je nutno hledat a znovuvyvolávat v duši. Let dolů a vzpomínky na svět nahoře. Nebe asi vypadá jinak.

McDonald v úpatí jiného sklobetonodому. Tápání mezi ohradami k metru. Pěší chůze z města stavěného do města právě narozeného. Se všemi chybami novorozeného nevědoucího o svých končetinách a potřebách. Mladé budovy, kol kterých ještě nestihli vyrůst lidé. Chůze kamenem, betonem a konečně opět nebem nad hlavou. Technické muzeum. Ufoni, geologie, jaderné elektrárny, obří hmyz, člověk na kousky nakrájený a očekávání unikající okny kopule skleněné. Rychle vše do pěti. Pak tržnice. Jiříkovi, k jeho radosti, vnucený nůž. Pak opět ven a chůze. Chůze při zapadajícím slunci opět parkovým betonem směr nábřeží. Otvírak v průhledech. Kolo z nerezů na Holbrautauen Shanghai. Chůze, pak metro k televizní věži. Bin Jiang Bund. Ostrorepi a akvářka a pak laserovým tunelem jízda kabinkou na „naši“ stranu města. Chůze dálnicí již beze strachu. Barevný most a pohled na domy do nebes na protějším břehu. Chůze. Barvy. Kytka zlatá na hlavě domu, který znám z obrázků. Večer neočekávaně hladový Vlado, se kterým večere v domě číslo 1. Krevetky s futrálem, něco v něčem – kuře? Kočka? Prase? Mlsnoty, které se Jiříček pokouší jíst a místní mu pomáhají v umění hůlkodržení. Buráky hůlkami. Pivo, nášup a konec dne.

Sobota 18. 7. 2009

Zhou Zhuang. Ráno odjezd do vodního města. Odjezd 7:45 abychom stihli vlak, o kterém nevíme, jak se jím jezdí. V deset hodin už to víme, po dvaceti minutách vysedáme v Kunshanu a dál hodinu autobusem. Jitku smočil chlapecek v autobuse, příliš malý aby to někomu vadilo. Brána; hledání; draci všude; obchody a prodavači snad i několikrát všude.

Policajti na motorkách. Nacházíme vstup. Chůze dnem „Have a look“ a „Tea, kofee“ všude ve vrbičkách obchodní vnucovači. Krámky s klobouky, tričky, štětci, kameny, perlami, obrázky, kafeterie a podobný balast pro turisty. Nacházíme první chrám, sedí v něm zlatý tloušťák ze dřeva a usmívá se prkenně. Možná i nám. Voda, lodičky, únava, vše postupně splývá. Vysvobození nalezenými kamarády a úprk ven. Hodina do slibovaného odchodu. Vlado s Jiřinou nás vedou (mne a Jiříka) do Mekáče na jídlo. Špagety, a já nasekanou kravku do polévky a nudle. Je toho alespoň litr. Vše úspěšné, dobré a na dlouho dopředu. Autobus 161 do Kunshanu. Usínám ve vlaku cestou domů při rychlosti 250 km/h. Večer koupě lístků do Hefei na zítra a tříštivá Jiříkova pivoláhev o Mirkovu nohu. Plánujeme místo zatmění někam na centrální linku u městečka Yuantan. Trochu to připomíná Turecko, ale pořád ještě nevíme kam jedem. Cesta k jednochlupovému Číňanovi a obloha hvězdná nad ním. Zítra Shanghai a pak cesta vlakem do Hefei. Možná. Vzpomínky jsou něčím neodbytným. Opět chození světem, který mne nezná a já neznám jej.

Neděle 19. 7. 2009

Ráno balení; snídaně, slané placky a pivo. Teplé pivo od večera, placky z krámku na ulici. Našly se všechny klíče, trochu nejasností při vracení zálohy na pokoje. Prý jsou na dvou postelích špinavá prostěradla. Tomášova nabídka negativní reference vše vyřešila. Odjezd na Railway Station. Úschova zavazadel – tři Číňanky vyžadují nezávisle na sobě po 20 yuanech a vyměňují si papírky s obrázky. Dostávám kousek baličáku s několika obrázky a přenechávám jim krosnu. Metro, chůze do města s Jiříkem. První je snaha nalézt kdekoliv záchod. Ranní snídaně zůstává v KFC. Nadchody pro pěšáky nad mnohapruhovou křižovatkou Tianmu Rd. a Hengfeng Rd. Auta a autobusy pod námi. Jdeme do ulice u sochy Sebastiana Bacha. Staveniště. Shanghai je obří staveniště. Jsou zde tři druhy domů: úplně nové skleněné z oceli a betonu; pak staré malé z čehokoliv, většinou cihly hodně hustě u sebe, komůrky jsou malé a je v nich tma. Poslední druh regulérních staveb jsou městečka stavebních buněk u velkých staveb za ohradami. People's park dvěma stanicemi metra. Linka číslo 1. Výstup do obří bílé tlamy velryby. Venku stromy, dětské hřiště a ohrada z mrakodrapů.

V průhledu stromů dřevěný sloup s braketami. V nároží historicky vypovídající stavby. Shanghaiské muzeum moderního umění. Zvenku budova z počátku XX. století, pokud by stála v Evropě. Tady to neodhadnu, ale uvnitř po jedné straně severovýchodní fasády obří jednoramenné schodiště přes všechna podlaží. Zbylé dvě třetiny šíře stavby je výstavní plocha. V přízemí barevné obří dětské hlavy, fotografie krásných barevných papoučků a dívčí tváře s pruhy a skvrnami. Vše na obřích tiscích a za sklem. V prvním patře rajské vize – retrospektiva Xie Jinglan – Lalan. Malířka, která studovala v Paříži a celý život pendlovala mezi Francií a Čínou. V roce 1995 se podle úvodního panelu zabila v autě. V prvním sále barevná plátna možná i krajiny, ve druhém pak papírové kvašové kresby. Mezi sály malířka tančí na stěně s hudbou a pohyby jsou hudba také. Jako obrazy na stěnách kolem. V tmavém sále při tanci spí malý Číňan v polstrovaném křesle. V sále kreseb jde středem pruh krajiny na dlouhém papíře. Kresby jsou opět jako málokdy okny do krajiny, které bych také rád navštívil. Ve třetím podlaží fotky černobílých Číňanů z let 1960-1990. Není moc jasné, nakolik je to vše myšleno vážně. Fotka chlapce sedícího na posteli, vedle něj mladá žena držící knihu tak, aby na ni chlapec viděl a popiska: *Not a mother, but a teacher*. Studentský domov, podzim 1985. V posledním patře knihovna, procházíme obchodem čínsky psaných knih o umění a zpět do reality. Velké divadlo s bílou vlnou střechy obcházíme zezadu a kolem idylicky šťastných rodinek krmících bílé holubice vstupujeme doprostřed mezi obří vládní blok, kterým náměstí začíná a Shanghaiské muzeum. Muzeum má střechu pobitou obrovskou červenou obručí z kamene, cedule odkazující na vchod z jižní brány nám slibuje starověké Číňany a sbírku historických bronzů. Z druhé strany je ale nemalá fronta na půl dne a tak jdeme městem dál ochuzeni o historické poznání.

Chůze městem k mrakodrapu s kytkou na hlavě, ulice plná bubnů, kytar, houslí a klavírů. Chůze na jih. Henon Rd. kousek parku za ohradou, zedníci staví stěnu přímo na asfaltu. Obezdivávají budoucí staveniště. Okolo výhled ukončený horizontem známých mrakodrapů. Vstupujeme do uliček starých domů, které ještě nepřestavěli na panelákové věžáky. Domky do dvou až tří pater. Úzké uličky, nad nimiž visí na šňůrách prádlo. Všichni, kteří zde jsou, jsou něčím zaměstnáni. Bydlí tady. Žijí zde, patří sem. Ne jako my, kteří si je jen fotíme a oni to lhostejně snášejí. Uličky ústí do tržiště na západním okraji a my jdeme podél úplně nově vymalované zdi, která zde ještě v pátek nestála – šli jsme kolem a teprve ji stavěli, je krásně šedomodrobílá a s různými druhy omítky. Tržnice všude kolem. Přecházíme Xizong Rd. a chceme najít park Tarpingquiao. Opět se krajina mění. Blešák plný litinových draků, klíčků, strojků a cetek jakéhokoli druhu. Všichni draci jsou bráchové, jsou i kamenní tloušťáci a obrázky komunistických zakladatelů. Místo prvního sjezdu komunistické strany Číny jsme ozeleli a míříme na sever. Jsme už dost unavení a zmateně zrychlujeme. Obíháme dost velký blok luxusních restaurací, osmiproudou křižovatku a vracíme se na metro Huangpi mezi švédskou a uruguayskou ambasádou. Jízda na hlavní nádraží linkou 1 a snad ještě jídlo v KFC. Nemají jídelniček, parkujeme vedle v něčem podobném, co má nade dveřmi název Mr. Lee. Mají anglický lístek, zkusím rýži s masem a houbami v nudlích, Jiřík půlku kuřete. Mé misky se plní něčím, co jsem si představoval jinak. „Maso“ jsou asi půlcentimetrové mleté kousky, nudle sojové a houby jedna nasekaná hlavička snad jedlého druhu. K tomu rýže a mastná voda v samostatné misce. Půlka kuřete je půlkou kuřete. Sníme, co lze, a jdeme přes náměstí pro krosny. Výdej probíhá bezproblémově, bude třičtvrtě na šest, vlak jede 18:39. Potkáváme postupně téměř všechny zbylé cestovatele a kumulujeme se v nádražní hale.

Vlak 5492 do Hefei je připraven čtvrt hodiny před odjezdem k nástupišti. Tři minuty do odjezdu. Ve vlaku chybí Mirek a Zuzana šla někam hledat tátu. Petr je opět vzrušen neočekávaným dobrodružstvím, bere svůj pas a peníze a je odhodlán jít hledat děti zpět

na nádraží. Zuzana se objeví, byla v jiné části vlaku, od Mirka přichází SMS, že neví, kdy vlak jede a který to je. Není moc jasné, zdali by pomohla přítomnost Petra v Šanghaji a Mirek je tedy ponechán svému umu znovu nás nalézt. Cesta rychlovlakem tmou, jedeme opět přes 200 km/h, několikrát spadnou bambusové klobouky na cestovatele, objevíme jídelní vůz, kuře s rýží z mikrovlnky a těsně před desátou jsme v Hefei. Sauna – vlhko, venku se potí i elektrické dráty. Prý do hostelu je dobré jet taxíkem. Je nás ale 15. Na stanovišti taxi se nás ujímá brýlatý anglicky mluvící chlapík, který nás nejprve odvede na autobus, zjistí, že poslední odjel v deset. Pak slíbí, že sežene autobus jiný a po deseti minutách se vrátí a má pro nás dvě auta po 40-ti juanech. Autíčka to jsou akorát tak, že se do nich vlezeme namačkaní, že ani přes krosny nevíme, kam jedeme, a jízda noční Hefei je třesničkou na dortu dnešního dne. Chlapík, který nás takto zaopatřil, jede v taxíku s Tomem až do hostelu a ještě nám pomůže s ubytováním a Jiříkovi dá svoji vizitku. Je po půlnoci a jdu spát v pokoji s vlastní koupelnou, ručníkem, klimatizací, televizí a ulicí za oknem čtvrtého patra. Všude kolem Číňani.

Pondělí 20. 7. 2009

Ráno, cestou na snídani mne na schodech zdraví Mirek, který jel vlakem celou noc. Opět je nás 16. Snídaně je něco jako švédský stůl na místní způsob. Knedlíčky, sladká rýže v trávě omotané nití a něco jako masové taštičky, misky a hůlky a čaj na pokoji. Balíme, odchod z hostelu a snaha najít autobusovou zastávku, odkud by nás bus odvezl na nádraží. Opět se opakuje včerejší neuvěřitelná scénka. Jeden místní chlapík se nás ujal, sehnal autobus, odvezl nás na nádraží, pomohl nám koupit lístky, vyfotil se s námi a propustil nás před kontrolovaným vstupem na nástupiště, protože tam už smějí jen lidé s lístkem na vlak. Začínám mít pocit, že jakýkoliv problém přestane být problémem, pokud se nás ujme ochotný Číňan. Cesta do Tongchengu, města asi 30 km severně od centrální linie, neb je to jediné, které se nám podařilo nalézt v nabídce čínských jízdních řádů. Máme také adresu jednoho hotelu tamtéž, který jsme vygooglili včera. Krajina se mění v idylická rýžová pole, buvoly, hory na obzoru a občas Číňan. Hefei 11:57, Tongcheng někdy před čtvrtou odpoledne.

První dojem je díra jak z ruského filmu. Vlakové nádraží čítající dva perony, několik členů OSŽ v čínské mutaci nás vyhání mezi taxíky evidentně na konci světa. Po chvilce volíme autobus. Pomůže papír s adresou hotelu a pak nás autobus veze bez ohledu na ostatní cestující přímo před něj. Možnost ubytování na jednu noc. Na druhý den jsou busy - opět totéž – objeví se dívčina ovládající několik anglických vět, domlouvá jiný hotel, mezitím nám v recepci uvaří čaj, všichni si nás fotí, obrovsky se nám omlouvají a korunu tomu nasadí Číňanka: I am English teacher, how can I help you? Její teta tu prý pracuje a poslala pro ni. Výsledek – jiný hotel za třetinu ceny na druhém konci města, kam nás zaveze několik taxíků, které nám ochotně sehnali. Zdá se, že hotel vyhovuje. Nic lepšího se nám asi nemohlo podařit. Osm pokojů po dvou, všechny s vlastní koupelnou a pro nás zde už běžnou klimatizací. Ru Jia Hotel.

Město. Dělíme se. S Jiříčkem, Vladem a Jiřinou, jdeme na východ. Zbytek přes ulici na sever. Možná jídlo, hledání mezi krámky železářství, kadeřnictví, prodejny vodních bojlerů, prádelny a neustále troubícími motocyklisty a auty. Asi jsme v části města, kde se moc nejlí. Krámek, který vypadá jako jídelna, má pultík a tři stolky s židličkami. Jdeme tam. Okamžitě nás ale vedou dozadu přes kuchyň (která je spíš garáž) do patra ke stolku v místnosti bez oken. Světnice je rozdělená na dvě kóje nějakou sololitovou stěnou a stůl se čtyřmi židličkami. Dívka, která nás sem přivedla, po chvilce přinese skleničky se sypaným zeleným čajem, konev s horkou vodou a zase odběhne. Po pár minutách se vrací s další, asi majitelkou,

a dvěma mladíky, kteří se s námi pokoušejí dohovorit anglicky. Objednáváme rybu, kuře, zeleninu a pivo. Chlapci udržují konverzaci, občas odběhnou, asi aby se poradili, o čem s námi dál hovořit. Asi po dvaceti minutách je na stole mísa s napuštěným kaprem v česnekové marinádě, známé kuřecí pařátky, hromada zelených stonků něčeho a pivo, ubrousky, tyčky a misky a talířky.

Mezitím se dozvídáme, jak skvělého mají Číňané vůdce (ukázka fotky v mobilu jednoho mládence) a dotaz, jak se má a který to vlastně je ten náš vůdce. Rezolutně odpovídáme „Kulhánek“. Sice není tak fotogenický, jako je jejich pohlavár, ale nemyslím, že by zde bylo taktické zde rozvíjet úvahy, zda prezident republiky odpovídá jejich pojmu vůdce ve smyslu, který bychom si už moc připomínat nechtěli. Ryba i pařátky jsou velmi chutné. Michael Jackson je mrtev a za stovku pro čtyři lidi to byla dobrá večeře s melounem na závěr prý na účet podniku. Chůze po nočním městě a úvahy o smyslu úvah o smyslu ve světě, kde každý má svých starostí o své věci asi dost. Večer pokus o rozpravu o budoucím pokračování výpravy, který se prolíná do spánku po dlouhém dni. Zítřka příprava na pozorování.

Úterý 21. 7. 2009

Spánek do dlouhého dopoledne. Petr zjistil, že do Wuhanu je to trochu z ruky. Něco přes 30 hodin vlakem, tak volíme po zatmění zpět Hefei – hlavní vlakovou trať a pak odtud Xian, o kterém jsme si mysleli, že je dostupný přes Wuhan. Mohli bychom tu snad zůstat až do čtvrtka, nezdá se nám moc pravděpodobné hned po odpoledním zatmění odjet do Hefei a sehnat lístky na vlak přes noc. Bloudíme ulicemi, ale teď před obědem jsou otevřeny trochu jiné krámky, než včera večer a hospoda, kde Petrovi slíbili odvoz na zatmění, je zavřená. V samošce na protějším rohu nám, po několika oťukávacích větách, slibuje zatím neznámá dívka také odvoz, kam chceme. Je jedenáct, máme se tu stavit v pět, zda se jí podaří sehnat autobus pro 16 lidí. Vedle v krámku, s Vladem, Jiřinou a Jiříčkem, jíme nasekané prasátko v sóji, kopr v horké vodě, rýži a pivo. Všechny špekové kousky vybral Jiříček. Chůze městem, místní chrám se zahradou, na poslední chvíli kostelík při západu Slunce s holohlavými jeptiškami, nejsme zde vítáni. Cesta ulicemi, tržnicí, městem, které se propadá do noci. Temný most přes vyschlé řečiště, netopýři. Večer s kapříky ve vaně, dalekohled je

přichystán. Drát jsme pořídili u místní drátenice a zhotovil jsem sluneční filtr z folie. Po deváté přichází Petr. Odvoz je na dobré cestě. Kolem jedenácté se objevuje dívka ze samošky se svým otcem a domlouvá podrobnosti zítřka. Sice se jí moc nelíbí, že nechceme na místo, které oficiálně určila čínská vláda k pozorování (uprostřed jezer), ale nakonec prý ať je tedy po našem. Přinejhorším nás prý všechny zatknou. Odjezd je domluven na šestou ráno. Sny. Prší, přicházím o kamarády, zlaté postavy, čínské lampiony v mracích, déšť, sny, zima – poprvé se musím přikrýt dekou. Jiřík to možná trochu přehnal s klimatizací.

Středa 22. 7. 2009

Den zatmění. Ráno je zataženo a prší. Deky. Sny o zlatých obrazech lidí v zelené krajině se uskutečňují. Nicméně odjíždíme s naší průvodkyní a jejími dvěma sestrami autobusem, který je přistaven přesně v šest. Jedeme na jih, snad kam chceme. Nejsme vládcí tohoto děje. Třeba nás Číňani nezatknou, když jedeme po obyčejné cestě i když nemáme oficiální povolení podívat se na Slunce z místa, které určila čínská vláda. Po dvaceti minutách na jih Xindu, kde by to na půdě školy snad šlo. Ale je zde příliš mnoho policistů a jedeme dál. Další policejní kontrola nás vrací na východní silnici, neb na jih nesmíme, a končíme před branami jiné školy. Naše průvodkyně vyjednává s policisty hlídajícími školní areál. Je sedm hodin, osm, náčelník policistů rozhodl, že dovnitř nesmíme. Pořád máme pocit, že je téměř nemožné jí vysvětlit, že se jen chceme podívat na Slunce, které se zatmí za už necelou hodinu a půl. Že nepotřebujeme pozorovat zatmění z místa, kde budou všichni. Vzájemně se snažíme nekomentovat bezvýchodnou situaci. Obloha je zatažená – klasická deka, občas mezi ciry díra, ale spíše bílo než modro. Modro kolem nás od policejních uniforem. V osm hodin projíždějí školní branou čtyři autobusy plné Japonců. Policisté v bílých rukavicích salutují, První kontakt v 8:15 – snad – Slunce není přes mraky vidět. Podařilo se vytelefonovat vstup do školy. Naše průvodkyně se domluvila s ředitelem (snad) celé školy a smíme s batůžky dovnitř. Oblohou padá beznaděj. Sice neprší, ale Slunce je za mraky. Vlhko. Japonci mají vyhrazený střed prostranství páskou, za ní nikdo nesmí, všichni místní jsou policisty drženi dostatečně daleko. Laxně vytahujeme jen pro formu své vybavení. Stejně nebude nic vidět.

Po chvíli nás jeden policista zastaví a přesunujeme se nahoru na plácek před Japonce. Zde znovu rozkládáme a stavíme techniku. Je půl deváté. Několik stativů a dalekohledů okamžitě budí patřičnou úctu a policisté okolo nás udržují místní v dostatečném odstupu. Stavím skládačku, Mirek má MTO, ostatní triedry nebo svářecí skla. Slunce je již téměř z poloviny drakem sežráno a obloha modrá. Kolem obzoru vlhko, mlha, ale nad 30° je slušná viditelnost. Sice díry, ale Slunce je ostře patrné v triedru, a také se daří namířit skládačku. Čtvrt na deset, druhý kontakt někdy kolem 9:28 (Espenak 9:32) je pořád nejistý. Nebe temní a vše je šedivě ocelové, možná do fialova, chvíle se zkracují a život se snad i na chvíli zastaví. V rychlosti směřuji skládačku, ulehám hlavou na malý batoh a hledím triedrem. Srpek se tenčí, pořád je času dost, a mizí. Sundávám filtry, je tma. Opět díra v nebi obkroužená červeno-modro bílými vlákny.

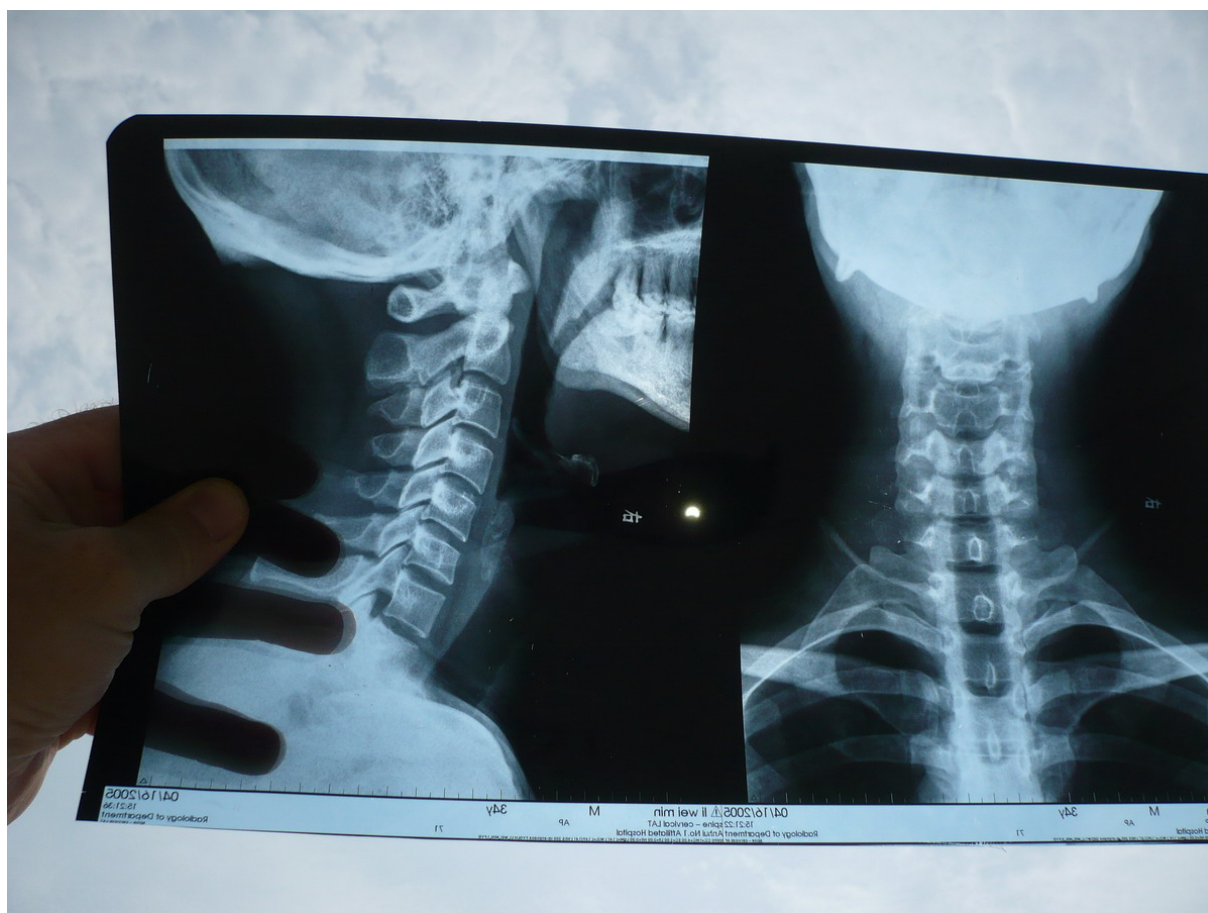
ZÁZRAK!!!

Triedr, oči, zrcadlo s lupou na stativu, křik všech okolo. Trvání zázraku. Hvězdy – Venuše, Merkur, Sirius, svět ozářené korónou. Zázrak pokračuje. Všechno se zastavilo. Nevnímám zvuky a křik. Jen díra do nebe a Venuše a hvězdy kolem. Červené ohraničení temného disku je možná víc v mysli než na nebi, ale vše je nezvykle barevné. Barvy tmy jsou barevnější než barvy světla. Noc uprostřed dne je nejbarevnější, protože nejneobyčejnější událostí vůbec.

Barvy tmy se slévají v perly uprostřed nebe, žlutou, která bělá a roste. Uvnitř bílá, kolem ní žlutá, oranžová a modré nebe. Pořád odmítáme uvěřit, že zázrak skončil a my mohli být účastní. Uprostřed dne se rozednívá. Znovu pohlížíme na Slunce. Srpek se zvětšuje, krajina i Japonci světlají, a místní Číňani se euforicky ladí na naši radost. Viděli jsme to!!!

Snad si to vše udržíme v duši co nejdéle to půjde. Zázraků není mnoho (jinak by to nebyly zázraky). Policisté jsou také zasaženi, vzájemně se fotíme. Všichni se všemi. Beru do levé ruky nejbližšího mrňavého policajta a pravou nás oba fotím. Usmívá se a evidentně je poctěn. Za chvíli se už fotí všichni se všemi. Jakýsi Australan vyskočí zpoza Japonce ohraničující pásky a říká mi, že jezdí na zatmění po celém světě, a že tohle taky stálo za to. V Maďarsku nebyl. Byl 2001 v Angole. Od té doby všude. Stoupnu si na kamennou kouli a fotím dav. Asi deset metrů od nás stála celou dobu dvě policejní auta. Vypadá to, že na každých deset Číňanů je jeden policista. Všichni od nás „z důvodu bezpečnosti“ drží Číňany dál. Balíme. Sluneční srpek se zvětšuje, ale začíná být husto. Číňanů, kteří se s námi chtějí svým mobilem vyfotit, je víc, než kolik snese prostor mezi stativy. Policisté začínají být opět stejně komisiční, jako když nás bez povolení odmítali vpustit na školní dvůr. Balíme, odcházíme.

Na poslední chvíli mě upoutá člověk, sledující oblohu přes RTG snímek. Půjčuji si jej, srpek Slunce mezi RTG hlavou z profilu a anfasu včetně zřetelné krční páteře je nejne očekávanějším příběhem ze snů, které se mi zdály předcházející noci. Policista, se kterým jsem se vyfotil, se usmívá (snad i na mě), když opouštím školní pozemek, Zatahuje se. Mlha při obzoru a cestou zpět k hotelu. Občas špatné počasí potvrdí pár kapek deště, který

nám teď ale už nevádí. Vlado posílá ještě z hotelu Jakobovi do Prahy několik fotek koróny. Odjíždíme na nádraží a stíháme předposlední vlak do Hefei. Postupně přes Lenčín mobil dostáváme zprávy o jiných, bohužel kvůli počasí neúspěšných českých expedicích. Snad jsou Mirkovy fotky dostatečně dobré, abychom z nich vytvořili kvalitní snímek Slunce těchto dnů. Odpolední čekání na noční vlak do Xianu, duševní uspořádání světa znovu tváří v tvář zázraku, který je vždy neuvěřitelný pro ty, kteří nebyli účastni. Noční cesta vlakovou tmou s Jiříčkovou angličtinou, Číňankou a předzvěstí brzkého rána. Noc, píšu deníček, venku blesky, tma, jedeme tmou a začíná být čtvrtek.

Čtvrtek 23. 7. 2009

Den po zatmění. Jsem v kupé vzhůru už jen já. Uspořádávám slova. Myšlenky nevím. Slova mysl vedou. Přehrávám. Prožívám znovu celý den. Vzpomínky prý jsou mimo čas. Jsou něčím, co nepodléhá moci času, pokud čas je vládnoucím světu. Při Theuthově objevu písma prý paměť zemřela. Nevybavuji si, zda mýty hovoří o vzpomínkách. Možná jsou tím jediným, co pak člověku ze světa zbylo, vše, co měl dosud, ho opustilo s objevem zaznamenávání. Možná však sny nespádají do těchto vztahů a žijí v myslích nezasaženy písmem. Každé zmáčknutí spouště fotoaparátu, každé slovo zápisu, kresba, vše, čím se odkazují k již neprobíhajícímu, mne ve mně zabíjí. Sebe samého sobě svými slovy krađu. Možná záznam, odkaz, je jen podružností. Opět staré naléhání: „Co je obraz?“ Proč ho nelze učinit a jakým trestem je postižen, kdo neslyší tento zákon. Trestem je zapomnění. Možná ještě horším je nevnímání sebe a světa. A možná slepota ku světu v tomto smyslu je teprve východiskem. Nevím.

Ráno, šest hodin vlakoví jízdy, prší. Venku horko, kukuřičná pole ohraničená trsy trávy na hrázkách červené hlíny. Rovina pozvolna kopcovatí a obzor se přibližuje. Po koupeli za jízdy jdu opět spát. Osm hodin. Kolem kopce, vše zelené, hory trávou, keři a kamennými zdmi obrostlé. Vše v ranních barvách. Slunce. Jdeme s Filipem na snídani do jídelního vozu. Pivo a smaženou rýži, ze které se vyklube rýže s vejci. Sním, co přinesli. Venku krajina kopcovatí, vše zelené, na stráních snad túje nebo cypřiše. Něco jako topoly a rozestavené červenocihlové domky. Vidíme z okna cihelnu. Chrámek ve stráni, cihelné domky, hřbitovy, přehrady a kaňony řek. Zastávka Xixia, pak Shangnan, Shangzhou. Vlak vyjíždí z hor, krajina vlhne a kol kolejí se urovnává. Hory zůstaly jen na obzoru, a chci, aby také v paměti. Průvodčí vrací lístky a vybírá zpět hliníkové známky s číslem lůžka. Lístky pak ponecháme dozorcům, kteří nám za tuto cenu dovolí vstoupit do Xianu. Autobus 603, který nás sice odveze i ve dvou patrech k hostelu, ale pak dál se už starejte sami. Hostel je plný, snad zítra. Klára s Tomem a Michalem našli náhradní ubytování za dvojnásobnou cenu, ale pro další dvě noci Vlado internetuje pokoje zde, neb jinak to nelze. Ještě objednáváme výlet za 320 yuanů na keramické válečníky a stěhujeme se. E-mail domů o zdaru výpravy. V recepci dnešního hotelu pak objevuji v Daily China reportáž o zatmění. Prý skoro všude po celé Číně déšť a zataženo.

Měníme peníze, uprostřed kulatého náměstí – křižovatky – zvonová věž. Kresby, zvonky a braketové střechy. Turistická atrakce. Cesta cetkami kol bubnové věže do turistických uliček. Sladkosti, motorky, chlapíci stavící pod nohama silnici, motorkové skříně, prostě vše, co se sem vejde. Turisté procházejí pomalu. Hledáme mešitu. Grand mosquita: cestou placky, oheň pod hrnci, krámky a smrad kdekoliv. Vše je nesdělitelně skutečné. Vše se odehrává na ulici. Mešita. Pozemek vydělený z města a obehnaný zdí. Je zde vše ve stínu večera a Slunce, které

by v pohádce řeklo: „Měli jste přijít dřív.“ Draci opět všude. Věžičky, domečky po obvodu, kašny, střechy, na konci dům s modře keramickou střechou. Chůze zpět. Spíše ústup. Dělíme se. S Vladem, Jiřinou a Jiříčkem večeříme v místním vegetariánském bufetu. Večer únava. Spát.

Pátek 24. 7. 2009

Snídaně, kterou jsem dostal výměnou za žlutý papírek z recepce. Daily China, ještě trochu pelu z tmy uprostřed noci, ale hlavním jsou stavby Expo 2010 v Shanghai. Autobusem někam za město, včera jsme objednali celodenní výlet na keramické vojsko a císařské lázně a ještě něco, co si nepamatuji. Hodina jízdy za město na pravěké vykopávky. Díry v zemi, podobně jako ve Vedrovicích. Číňani prý už před šesti tisíciletími uměli udělat pálený hrnek. Před dvěma a půl tisíciletími ho uměli natrvalo žárově nabarvit. Keramická dílna, vojáci hlináči, jako u nás trpaslíci. Možná jsme si objednali cestu po tržištích a teď jen nevíme, zda je tím směrem i to, kvůli čemu jsme v Xianu – keramičtí válečníci. Třetí je loutkový živý obraz voskově mrtvého císaře s celým jeho městem. Něco jako filmové americké Vánoce ze „Sám doma kdovíkolik“ ... Pořád chybí to očekávané „WOW!“. Oběd u točícího stolu, něco v miskách a dva Němci k tomu, kteří s námi jedou už od rána. Pak muzeum, kvůli kterému to celé. Hala jako v Praze na Hlavním nádraží. Dvojkolbový příhradový vazník má něco kolem 100 m. Keramičtí vojáci. Uprostřed úzkých chodeb v obnažené zemi v několikastupech seřazení. Koně, zbroj, hliněná nehybnost. Prý jich je 6000, o dalších 2000 se ví, ale jsou ještě neobnaženi a snad ještě pár desítek let... Vůbec nerozumím, k čemu to vše mohlo být dobré. Ale dobře se na to dnes prodávají lístky. Díry v zemi plné velkých hnědých trpaslíků. Dál barák, kde vykopávky teprve probíhají, a na hliněné chlapíky pod zemí spadla rákosová střecha, vše zapomenuto a znovu a znovu. Posledním dnešním cílem jsou císařské lázně z osmého století, kde sice jsou velmi staré domy, ale dnes už opět opravené. Něco jako Luhačovice pana Jurkoviče. Lanovka nahoru na kopec nejedí a cestou zpět k hostelu usínám. Ubytování, hledání večere, rozprava nad budoucnem a spát. Zítra volný den. Kdovíco to znamená.

Sobota 25. 7. 2009

Někdy kolem šesté ráno mizí z našeho pokoje čtvrtý Číňan. Kolem osmé se k nám dobývají dvě dívčiny, které po něm chtějí uklidit. Nejsem příliš spokojen se svými sny, a proto vstávám. Je kolem desáté, vydáváme se s Vladem, Jiřinou, Luckou a Jiříčkem do města na východ od hostelu. Náměstí s bubnovou věží, trh u chrámu na západní ulici. Trh je ulička k chrámu začínající velkou trojstřechovou bránou. Jen několik červených sloupů a pak tři pagodové střechy podepírané braketovými podpěrami tak hustě nakladenými, že podstřeší tvoří hmotu odpovídající vynášené krytině. Dvě nízké střechy postranních polí a středová o patro nad nimi. Obvodové sloupy jsou šikmé a vše tvoří velmi vyváženou skladbu. Pak brána kamenná s bílými sloupy a velkými červenými lampiony. Pak krámky po obou stranách uličky. Kupuji štetec. Občas papírnictví nebo i hračkářství. Dole na plácku konečně starý dřevěný chrám. Obdélníková stavba. Jeden vnitřní prostor, kresby sedících postav na stěnách a uprostřed proti dveřím zlatá obrovská sedící postava. Ze stropu žluté pruhy látky popsané neznámými znaky. Hodně zlaté a červené. Před schodištěm na prostranství brána podobná té u vstupu do trhu, ale mnohem méně udržovaná. Divadlo také ve stavu, který by zasloužil investovat. Vějíře s generály a papírnictví se štetci. Opět na cestě na východ k dalšímu tržišti. Tentokrát se zeleninou. Kol domy s mřížemi na oknech, hradby. Ocelové a červené obří slunečníky. Muž kuchá ryby, střeva do kanálu a trupy do kýblu, hlavičkou ke slunci. Ke konci ulice bazénky se Schrödingerovými rybami. Břichem nahoru, některé ještě lapají po dechu.

Dál průchod hradbami a chůze parkem. Park je místo těsně kolem hradeb vně ohradbněného města. Stromy, řeka s mosty se zábradlím z bílého mramoru. Hradby nad námi z velkých černých kamenných bloků, občas věž. Brány řídce – vždy pak tudy průjezd ven, či do města uvnitř.

Necháváme zbytné věci a kořist dopolední v hostelu, pokračování jen s Jiříkem směr kamenná knihovna – Forest of Steles Museum. Obcházíme vně hradeb parkem. Brána s obřimi červenými vraty. Kamenná. Za ní opět dvě podobné brány těm na chrámovém trhu. Mezi nimi dvě fontány v měsíkových jezerech s kamenným šedobílým zábradlím Vstup do zahrady s oktagonálními domky na vyvýšených podlahách. Kamenná zábradlíčka se špalkovými sloupky a vlnkovými výplněmi. Každý ze šesti domků kryje obří kamennou popsanou desku, stojící a dosahující téměř pod pagodovou střechu. Krytinou je oranžovožlutá keramika s draky na zobáčích hřebenáčů. Všude mezi domky stromy, větvoví, listy a zeleno. Středem cesta. Průchozí dvě stavby plné stojících kamenných knih. Text kryt sklem, jinak vše vypadá spíše jako sklad stavebnin než knihovna, na kterou jsme zvyklí. Čínani procházejí středem a míjejí boční křídla plná zadržovaných a okovaných příběhů. Desky kolem průchodu stojí na hřbetech velkých kamenných želv. Tedy je to opravdu tak, že svět, aby mohl být lidem vůbec srozumitelný, musí být příběhem. A takto srozumitelný svět pak na svých krunýřích nesou věčnosti želvy. Včera vzpoura proti konečnosti hliněnými válečníky, dnes snaha o pokračování vysekaná do kamene. Nejsem si jist, co z obou činů je pošetilejší. Kamenné knihy, které umí přečíst málokdo, vyznívají podobně jako zhroucení a rozlámaní válečníci z pálené hlíny. Kdoví, čemu všemu tohle vše může sloužit. Moc tomu nerozumím. Knihy, které nikdo nečte – je to stejné jako obrazy, které nikdo nevidí? Nevím. Co vše se musí potkat, aby člověk uviděl obraz nebo porozuměl napsanému.

Pak opět zahrada, kreslím domek s kamenem stojícím uprostřed stromů. Cesta trhem s obrazy, tuší, štětci, papírnictví, malíři, umělecká škola Xi'anu. Umělci, prodávající sebe, kupují kus papíroplátka s krajinou. Další dva štětce, po jejich vyzkoušení vodou na hedvábném papíře. Svět, kde lze kreslit a psát, nástroje zobrazování a záznamu. K čemu to však všechno? Uvidí-li to někdo napsané či nakreslené, bude pak jiným? A mnoho otázek podobných den uzavírá. Nevím, zkusím to nejprve na sobě.

Neděle 26. 7. 2009

Ráno balení, chtěli bychom zajet na kopec Huá Shán – přes dva kilometry vysokou svatou horu, prý snad odněkud linkovým autobusem. Než se však podaří dojet na nádraží, lístky na zítřejší vlak neměli, tedy kupujeme hardsleeper na úterý, je půl jedenácté. Po několika interakcích s místními nadháněči cestovních kanceláří je jasné, že dnes svatý kopeček nebude. Začíná navíc pršet. Cesta zpět do hostelu je zatím asi zbytečná – do dalšího se můžeme nastěhovat až po poledni, bylo by dobré zablokovat v něm ale i další neplánovanou noc. Daří se, oběd naproti ve druhém patře místní restaurace. Už je nás jen 12. Tom s Klárou jeli napřed, odjíždějí z Číny o týden dřív, Honzovi s Jítkou se podařilo odjet na svatý kopec a prý tam i přespí. Do druhého hostelu chůze mrholením po hlavní třídě. Je přímo na náměstí před Zvonovou věží. Za deště únava, zavazadla se pronesou a na prohlídku města se nikomu moc nechce. Navíc dobu mezi obědem a novým hostelem jsme si vyplnili návštěvou místa, odkud se karavany vydávaly hedvábnou cestou na západ až do Evropy. Dlouhý památník – karavana hrubě vysekaná do bloků červenooranžové žuly s náznakem velbloudů, psů, několika cestovatelů. Pod velbloudy spí pár zahradníků, kteří mají okolo rozdělanou práci. Kol karavany je chodník, kruh různorodých stříhaných keřů a zase dlažba. Je neděle, dva chlapíci tu pouštějí draky, nějací lidé cvičí, pobíhají tu malé děti. Karavanu vede usmívající se fousáč. Začíná pršet, do autobusu nastupujeme v dešti, cesta na oběd mokrým městem. Lidé mají nad hlavami stejné deštníky, které včera nosili proti slunci. Oběd a dál.

Po čtvrté hodině váhavý odchod z únavy do mrholícího vodního světa. Oproti mokrem ulepenému včerejšku možná příjemná změna, ale trochu nezvyk. Hlavní ulice plná aut, elektrických motorek, autobusů, cyklistických trojkolek a hlavně mraky lidí. Vše této směsi ulice vyplňuje tak, že téměř nezůstává žádný volný prostor. Lidé se mísí s auty, řidiči ovládají svá vozidla natolik mistrně, že jsme prozatím neviděli žádnou kolizi. Mnohdy se míjejí jen na několik centimetrů. Vše probíhá nezvykle neevropsky v klidu. Ve většině našich měst bychom byli už několikrát přejetí, tady je běžné vstoupit do vozovky pár metrů před třeba i autobus s vírou, že řidič s pohybem chodců před sebou počítá. Na přechodech sice svítí červený a zelený panáček, rozdíl mezi nimi je ale pouze v tom, že na zelenou chodí mezi auty víc lidí. Téměř je jisté, že po návratu do Prahy mne z této důvěry v bezpečí jízdní dráhy vyléčí první řidič hned na letišti.

Chůze tržišti, uličkami jihovýchodní části města až k bráně v městských hradbách na ulici Heping Lu. Podél hradeb tentokrát vnitřkem města, pak ke kamenné knihovně známé ze včerejška a do malířské čtvrti. Tentokrát nakupujeme střídměji. Vlastně jen Vlado s Jiřinou. Při hledání dalších krámků s obrázky v jednom dvorku nalézáme dílnu s protahovacím tiskařským lisem. Kaligrafové za deště mají vše poklizeno a již tu není tak veselo jako včera. Uličky krámků s jídlem, opravami a výrobami naprosto čehokoliv. Kol občas bytové okachlíkované domy s mnoha patry a zamřížovanými okny. Některé mají mříže nalepené přímo na okna, jiné vyložené dál do prostoru o něco kolem půl metru. Tvoří to pak

před oknem zahrádku plnou květináčů a orostlou malými keříky. Vždy ale má mříže důsledně celý dům. Možná je to zde povinnost. Závěr procházky kol velkého operního domu s bronzovým reliéfem v prosklené žulové dvoraně. Představení několika zpěvokusů začíná za půl hodiny, za 70 minut prý jevištěm proběhne několik dynastií a za 200 yuanů to můžeme uvidět i v zapocených kraťasech a zmoklých tričkách. Jdeme dál. V baru hostelu, hučícího cestovateli, po dvou amerických kávách porada o zítřejší návštěvě pandy. Pořád prší, kouř z chodby mi vadí, teče hlava a zítra volím raději místní kulturní instituci. Snad nebude den vyplněn jen starostmi o přetrvání do toho dalšího. Spánek.

Pondělí 27. 7. 2009

Všichni odjeli za Pandou. S Jiříčkem volíme Xi'anské muzeum historie. Chůze za hradby, cesta naslepo autobusem 701 o dvě stanice dál, pak hledání. Mapu i s Osamělou planetou jsme nechali na posteli v hostelu. V trafice kupujeme novou a dál už jdeme najisto, ale pěšky. U severní brány do muzea je napsané Closed on Monday. Chvíli se motáme, pak cesta k pagodě s Velkou husou. Je to o blok domů vedle. Opět mraky turistů. Obrovská terasovitá plocha s několika poli fontán, možná několik fotbalových hřišť.

Na konci za poslední terasou podepřenou žulovým reliéfem domku, z nichž jsou vidět jen střechy s bruslí ve hřebeni a za nimi pagoda té velké divoké husy. Hnědá několikastupňová věž s bambulí na čepici. Na rantlu fontány malí kluci za základky kreslí věž. Kreslím taky věž. Kolem Číňani, fontána občas stříká, jedno pole za druhým, kluci pobíhají ve vodě a nekreslí. Pak park. Stromy, bambus, žulový budha s lesíkem novým bambusovým za zadkem uprostřed. Chodníčky, potůčky a pavilonky plné relaxujících Číňanů nebo pobíhajících dětí. Procházíme ulice – možná už okružní výpadovka na jih.

Cílem je královská zahrada Tang paradise. Na mapě velká modrá plocha obkroužená zelenou. Ve skutečnosti je kolem ještě vysoká červená zeď a mramorové pilastry, každý s vlastní lucernou u paty. Brána ve velkém turistickém stylu, fontány a tanečnice malované na skle před vstupem. Kupujeme lístky za 45 yuanů. Za branou něco jako Disneyland, ale kamenný, mramorový a čínský barevný. Je na první pohled jasné, že to není obyčejný městský park pro obyčejné obyvatele tohoto města. Paláce plné zlatem roubených živých obrazů, věže s nárožními střech zdviženými do nebes, mramorové sochy, bronzové sochy, fontány, široké dlážděné cesty i chodníčky jen z bloků volně osazených do trávníku. Trávníky, téměř jako umělé, Čiňani v modrých uniformách z trávy vymetají velkými košťaty listí. Smuteční vrby, palmy, bambusové háje a vše rámováno krásným slunečním dnem s modrou oblohou. Visuté chodníčky z trámků nad vodou doplněné skleněnými slzami a pod nohama červené ryby vystrkují hlavičky z vody. Stavby z červeného sloupoví a trámů, občas bílá zeď nebo jiskřivě bílý mramor. Všim tím občas proběhne větřík, ale důstojně, aby nenarušil práci zahradníků, kterých tu je určitě celá armáda. Rodinky – máma, táta a prcek, jako na obrázku ve slabikáři.

Nad paloučkem s mramorovými vilami cukrový mramorový vrch a na něm kruhový pavilonek na šestnácti sloupech. Červená a bílá, kolem květiny ze žuly a valounová dlažba. Kreslím kousek té rajske zahrady. Na obzoru vysoké betonové bytovky s pagodovou střechou nad nejvyšším patrem. Tady vše pohádkově barevné, za ohradou šedivo. Tady hraje celou dobu hudba z trávníků, za ohradou stavební zvuky. Tady klid, ticho, ráj na slunci, za ohradou svět, který žijeme. Není moc jasné, zda tohle vše je cílem stavění tam venku. Až bude vše postaveno, tak by měl svět vypadat takto? Možná to je sen pouze stavitelů měst a určitě ještě jen některých, že bude někdy město jejich činností proměněno v ráj, kde bude vše krásné. Myslím, že živé město nelze nikdy dostavět. Vždy bude možno pracovat na nových a nových a stále „lepších“ a „lepších“ projektech. Park je sice povrchním poznáním krásou oplývající, ale město se ho vzdalo už tím, že ho jako ošklivou nemoc uzavřelo do hradeb a nepustí ho dál.

Dál mezi domy, v nichž žijí lidé svůj každodenní život, neb nelze prožívat celý život v tomto umělém ráji, kde tráva pod stromy není hodna spadaneho listí. Možná je to tak dobře, že jsme viděli i tohle. Mezitím nám z toho všeho zrudly hlavy a jedeme dál autobusem číslo 22 na sever k severovýchodní bráně v hradbách starého města, které se už svého okolí tak moc nebojí.

Chůze zpět k hostelu, velký slaný bramborák se zeleninou, hostel, sprcha a večeře za barákem v zadním traktu, u někoho v garáži, kterou proměnil v kuchyň. Jdeme pozdě, bramborových nudlí, feferonek a ještě čehosi moc dobrého jsou jen dvě misky a tak z vedlejší garáže po chvíli třetí prázdná miska a dvě chybějící piva. Dělíme dvě misky třemi, výborná večeře. Platíme dohromady 16 yuanů, Jiríček, Vlado a já a ještě na návsi před Zvonovou věží fotíme měsíc před první čtvrtí a malinkou čínskou holčičkou, před kterou je celý život.

Úterý 28. 7. 2009

Vystěhování z hostelu u Zvonové věže, úschovna batohu na nádraží, pěšky s Jiríčkem a Mirkem k severovýchodnímu konci hradeb na autobus 22, kterým pak do muzea. Těsně před dvanáctou ve frontě u vstupu. Lístky se neprodávají, i když není pondělí. Po třičtvrtě hodině jsme upozorněni, že stojíme ve frontě pro Číňany. Jsme odvedeni k okénku pro postižené, kde prý mohou bez fronty koupit lístek Nečínani. Muzeum je šedivá moderní betonová budova formálně v historickém čínském stylu. Keramická střecha se zvednutými nosy v nárožích, některé fasády jsou prosklené až pod střešní nosníky. V obrovské vstupní hale je nepřehledno. Sice je zde několik informačních center, ale z těch se vyklubou pouze půjčovny sluchátek, guidů, a obchody s knihami o místních sbírkách. Nikde žádný orientační plán nebo nabídka prospektů. Dokonce se zde i obtížně hledají záchody. Jsou zde dvojce – jedny v suterénu jako součást hospody, druhé na mezipatře obrovského schodiště. Schodištěm a chodbou je celá

budova příčně rozpůlena. Z haly lze na levé nebo pravé schodiště. Plná zábradlí z leštěné žuly. Odnikud nelze přehlédnout prostor. Schodiště jsou symetrická, popisy vesměs v čínštině. Když po několikáté probíhám dvě a půl výstavního podlaží, hledaje funkční záchody, začínám se orientovat. Mají zde téměř všechno. Celou čínskou historii. Hrnky, hroby, lampy, sekery, misky zdobené na nožkách, draky a keramické trpaslíky. Několik terakotových warriorů, ale také téměř všude ucpané záchody, z nichž hovna vytékají na mramorovou podlahu a nikde hajzlpapír.

Xi'an je centrem obrovské oblasti, z níž se po 550ti leté válce někdy ve 3. století před Kristem stal základ říše. Několikaminutové filmy, promítané ve smyčce na obří plátna, jsou velmi ilustrativní. Vždy napřed nějací válečníci na koních, ohně, pár mrtvol, mapa provincie s rozšiřujícími se hořícími hranicemi a nakonec nějaký vládce přehlížející obrovské město pod sebou z vyhlídky své rezidence při západu Slunce. Po dvou hodinách jdeme vyzvednout své batůžky z úschovny před vstupem včetně velké role záchodového papíru, která zde byla v bezpečí, a jdeme dál. Na západ a trochu na sever. Podle zeleného čtverečku na mapě objevujeme další chrámový komplex uprostřed obytné čtvrti. Několik domků v pravidelném půdorysném kompozičním rozvržení a mezi nimi brány, přehledná prostranství a bloky upravovaných zahrad. Zpočátku žádné nezvyklosti, kluci si to chtějí prohlédnout, já budu možná kreslit. Chrámy a kaple vypadají vyvedeny v barvách velmi starobyle. Červené sloupy, modrá a zelená zakončení braketových podpor s bílými hranami. Uprostřed betonová novostavba. Betonový novoprostor obtrubkovaný lešením. Betonový chrám se všemi detaily, akorát nebarevný. Největší stavba tady uprostřed. Nahoře na střeše chlapíci obkládají korýtky glazovanými šedivou skořepinu. Nárožní krokve jsou ukončeny žlutými prefabrikovanými keramickými dračími hlavami. Uvnitř (vlezl jsem po lešení do haly) je nádherný čistý sloupový prostor s příčnými architrávy v lomenici rubové strany střechy. Možná škoda že to nakonec všechno opatljají hlazenou omítkou a nabarví v tradičních barvách. Takto, bez historizující patiny, je prostor mnohem čitelnější. Drakoryba na terase, mramorové špalky zábradlí, sloupy v dělených patkách s listovým vzorem modrozelené závorky místo hlavic. Na kaplích se zděnými stěnami občas uprostřed zdí kruhové okno. Palmy, stromy s modrými ptáky, vzadu pagoda, vyřezaní sloni z různých kamenů, lotosy a truhlíky s čadícími tyčinkami. Brány v červených stěnách s červenými vraty a zlatými hlavicemi hřebů. Jdeme pryč. Autobus k jihozápadnímu rohu hradeb, park vně opevnění, který se vyjeví býti trochu nudným a chůze k nádraží přes celé město. Noční vlak 21:40 nás odváží noční periferií plnou cementáren a továrních budov směrem na sever do Pingyao. Probouzení kašlem ze špíny a strachu z průjmu. Slunce vychází kolem páté hodiny a venku mlžno. Trochu chladněji, ale krajinu není vidět. Mlha nad kukuřicí, postupně z mléčné oblohy prokukuje růžový žlutek slunce.

Středa 29. 7. 2009

Pingyao, město středověké a tedy i historické – prý tak. Vlakovísky se nám podaří sehnat až na druhý den ráno, tedy ubytování a prohlídka historického středověku. Městečko je plné nízkých cihlových domů s keramickými střechami. V centru mnoho uliček plných krámků s kdejakou veteší a hotýlky se „západním“ jídlem. Patrová věž – brána nad jednou z hlavních ulic, odtud střechy jako na modelu v muzeu. Téměř žádná zeleň, samé střechy, úzké uličky, občas strom. Šedohnědý hliněný povlak skoro na všem dává městu barvu. Nade vším bílé slunce vysvítá z neurčitě šedobílého nebe. Vše obeháno hliněnými hradbami, které se místy roztékají splachy dešťovými. Dešťová eroze je znát i na zdivu mnoha domků a zdí. Cihly jsou vypálené asi jen vzácně. Parno, lepivo, únava z noci, kdy v hardsleperu nikdo pořádně

nespal. Dumplingový oběd a odpolední pomalá vyrovnanost s bezčasím. V hotelu, který byl dříve snad špitálem nebo garážemi, pod stínovkou z černých vláken plastiku nad dvorečkem umělé listoví a květiny, neb vše je zde hlavně na první pohled.

Ulička, kde dvě stěny přeloženy fošnou a na ní cihly ve čtyřech řadách volně loženy vytvářejí bránu. Oddělení dvou prostorů – toho venku a toho uvnitř. Fošna s cihlami tvoří předěl, hranici, pokud spojuje dvě zdi na tom pravém místě. Předěly, ploty, hranice a hradby, vždy je potřeba vědět, kde je zde a kde tam. Budovy, jakékoliv stavby, co jsem zatím poznal, byly vždy jen variací na „zde a tam“. Vnitřní a venkovní je definováno architekturou. Možná je smyslem architektury jen umění rozlišit na zde a tam. Nevím. Možná pak ale vím, co do takto pojímané architektury nepatří. Je tím nejistota. Neschopnost vlastního uvědomění, kdy není jasné, co vše patří do světa, který znám a jsem v něm doma, a co vše ještě k sobě nepřipustím. S architekturou je to složité.

Čtvrtek 30. 7. 2009

Odjezd v sedm ráno vlakem do Datongu. Probouzejícím se městečkem nás odvázejí elektrické tříkolky na nádraží. Spací vlak do třičtvrtě na tři je vítaným odpočinkem. Hory, hory v mlze, krajina plná vlhké zeleně. V horách tunely, dlouhá temnota, mnohdy i několik kilometrů. Koryta horských potoků jsou kolem trati vydlážděna, vše je zde industrializováno. Cementárny, sklady uhlí podél trati, silnice a mosty na betonových pilířích. Rozsáhlá zemní stavební díla, která by se snad v poměrech našeho státu ani nemohla uskutečnit. Je nepředstavitelné, že by to vše stavěli tempem našich dálnic. Koryta řek kolem tratí jsou dlážděna a usměrňována kamennými zdmi, voda je odváděna mimo podloží kolejiště. Občas stavíme, vždy téměř prázdné nástupiště. V Xi'anu bylo na zdi v druhém hostelu psáno *Never go to Datong*. Pořád ještě nevíme, co by to mohlo znamenat. Bahnitě přednádraží. Jakýsi chlápek nás osloví a na nádraží nám prodá ubytování, zítřejší cestu a lístky do Pekingu na pozítří. Vše za asistence nádražáků, u nichž lístky na vlak je prý nemožné koupit. Ubytování v hotelu s Klárou a Tomem, kteří za námi toho chlapíka poslali, neb zde již jsou o pár dnů před námi. Město, podle Osamělé planety, má 2,7 mil. obyvatel, na první dojem jde spíše o obrovské rozestavěné sídliště, které zamrzlo někde před padesáti lety a dál už bude pořád stejné a spíše bude chátrat bez údržby. Bahnitě přednádraží, o blok dál hlavní příčná ulice. Večeře u černovouseho chlapíka s bílou muslimskou čepičkou výborná, a pak dort pro Mirka.

Pořád nevím, proč *Never go to Datong*. Je tu krásně pod špinavě bílou oblohou, místo cest bahnitě louže, Kláře prý v minulém hotelu sežraly krysy broskev a lidé na nás pořád volají jak do telefonu: Hallo! Večer pln úvah o srovnatelnosti čehokoliv zde námi viděného s našimi zkušenostmi přivezenými z Evropy. Moc to nejde.

Pátek 31. 7. 2009

Stále Datong. Ráno snídaně z místní samošky. Nakládají nás do dvou minibusů ještě s jinými turisty a máme před sebou celodenní výlet na visuté chrámy – klášter Xuánkong a do jeskyní Yungang, kde by měli čekat budhové a draci. Bojíme se, že taky milióny turistů a prodavačů suvenýrů. Nejprve však cesta z města. Mnohoproudá silnice, na které se jezdí jakkoliv, hlavně dopředu. Auta, autobusy, motocyklů už méně. Asi jsme na hlavním tahu. Kolem však ohrady, vysoké betonové domy, mnohé rozestavěné, nebo stavební jámy s mnoha jeřáby a na plotě

kolem barvotiskový sen. Po půl hodině město ustupuje a jedeme po dálnici s borovicemi sázenými v dělicím pruhu. Mosty nájezdů, obří záseky do země pro nové tahy cest, okameněná úbočí silnice mezi kopci. Rovina. Dlouho kukuřice kolem a topoly na horizontu. Něco kopců – silnice se zvedá, zatáčky, kolem srázy vyřezané vodou, a lanoví u krajnice. Vyschlá koryta zarostlá svěží zelenou travou. Kopce rozvlněné výchozy vrás a suťová pole vypadlá z úbočí. Hnědá cihlová tráva a stromy zelené v mnoha odstínech a obrysy šedomodrých hor na obzoru, které jen občas vystoupí z mléčně mlžného oparu. Není jasné, zda je to prach či mlha. Sjíždíme zpět do planiny, zářezy vymleté vodou postupně mizí, opět topoly a kukuřice.

Několik hliněných vesnic s oplechovanou návší kol zbytků zemědělských strojů opuštěných u silnice. A po téměř dvou hodinách jízdy vystupují z nebe nad námi hory. Vjíždíme mezi dva nebetyčné kopce, serpentiny, kamení na cestě. Řidič před každou zatáčkou zatroubí, občas autobus nebo obrovský nákladák v protisměru. Parkoviště pod hrází přehrady. Naproti ve skalní stěně několik dřevěných domků s křehkými stříškami. Padesát metrů pod nimi ukázkový trávník s odlážděnými chodníky, mraky turistů. Domky se téměř ztrácí ve skále, ale průvod návštěvníků je prozrazuje. Kamenná schodiště k turniketům, houpací lanový most, svítí slunce jako na správném školním výletě.

Pode skálou stoje, nebe chybí, skála i s domky plnými turistů na hlavu mi padá. Není moc jasné, jak takto křehká stavba veskálována jest tak vysoko. Moc se mi nedaří vrátit se do doby před 1 400 lety, kdy přehrada nebyla, turisté nebyli, turnikety nebyly, možná dole i tekla řeka. Barevní nehybní tvorové ze skály hledí skleněnými očima a myslím, že jim jde návrat do časů, kdy byly mladí a vládli tomuto údolí, mnohem lépe. Všichni se navzájem fotí, ale skalní bytosti nic z toho mumraje kolem nevnímají. Alespoň to na nich není znát. Pohoupeme se znovu na lanovém mostě a odjíždíme. Oběd čínský u kulatých točících se stolů v agrární velkovýkrmně. Na stropě červené lampionky a velké vrtule. Cesta zpět horami, krajinou s topoly na svých okrajích.

Spánek z únavného cestování kodrcavým minibusem, který všichni předjíždějí. Zpátky vjezd do města, pak odbočka na západ a cesta blátem, necestou, zde se všechna auta prolnou a splynou s cestou pod sebou. Zde neparkoviště. Jen cesta, vlevo nejisté bahnivě hniající koryto řeky za zdí, pak sráz, nad břehem železnice plná neustále jedoucích nekonečných vlaků, pár domů, asi průmyslových. Kopce a nebe a kolmo na to vše betonová, suchým blátem zaplácaná plocha plná krámkařů suvenýrovatých. Kolem bourání starého a stavby nového čehosi, zatím velmi neurčitěho vzadu na konci prachobetonové plochy. Modrá plechová ohrada. Za ohradou vrby, za vrby děravý kopec. Kopec je plný děr různě velkých a zblízka i různě tmavých a různě naplněných. Všude samí budhové. V každé díře aspoň jeden obrovský, kol něj pak ve výklencích další a další kamenné postavy. Pískovec zaprášený hnědým blátem. V jeskyních však některé sochy i vybarveny. Budhové s velkýma ušima a skleněnýma očima vyhlížejí před sebe. Někteří mají průzor, aby skálou pohlédli do kraje, jiní jen tak hledí do zdi. Prý to vše je někdy z pátého století a budhů je 50 000. Opět se všichni neustále fotí. Asi taková fotka s děravou skálou, kde zpoza křenicího se turisty ještě vykukuje netečná tvář s očima skleněnýma, je něčím pro turistu důležitým. Opět nevím, proč to dělají. Jakoby změna místa, na kterém se nechám vyfotit, byla nějak důležitá. Jen doufám, že většinu z nich tento davově stádový exhibicionismus zase přejde, až odtud odejdou. Nakonec těch mnoho tisíc budhů se tomu všemu kolem mlčky jen usmívá. Stavba za plotem a vlaky na protějším břehu neřeky hlučí a práší a budhové v kavernách se zpoza věků smějí tomuto světu. Úsměv si přinesli už ze své doby, a slunce klesá k západu a červená se. Odjíždíme, bahnitá necesta, město. Cesty, kdy je dobře, že řídí místní šofér a Petr říká, že už ví, proč zde neplatí evropský řidičák. Zítra cesta do Pekingu. Noc, za oknem houkající nádraží, na dvorku přes chodbu stále slyšet nárazy koulí, jak tam pod kaštany hrají biliár.

Sobota 1. 8. 2009

Cesta do Beijingu. Vlak z Datongu v 8:33. Do Pekingu na západní nádraží někdy po půl třetí. Vlaky tady jezdí velmi spolehlivě a po zvládnutí techniky nákupu lístků a nástupu do správného vagonu přes několik kontrol, oceňuji způsob, jak je vše striktně organizováno. Obávám se, že evropský model by v tomto množství lidí nefungoval. Lístky koupíte v pokladně, vždy však je to možné jen ve městě, ze kterého hodláte odjet. Občas se může stát, že lístky nemají a musíte jet později. Pak čekárna před vpuštěním na nástupiště. Čekárny jsou obrovské haly, aby se do nich vešli všichni cestující i několika vlaků najednou. Je-li vlak připraven, otevrou se v nerezových plotech kouzelná dvířka, cestující se k nim nahnou a nádražák každému, kdo brankou projde, zkontroluje a procvakne lístek. Na velkých nádražích jsou čekárny o patro výš, než jezdí vlaky. Od čekáren pak vede příčný tunel nade všemi nástupišti a na každé sestupují schody. Cestující se štíplými lístky proběhnou ke svému vlaku a nastoupí. Na nástupiště se nikdo bez lístku nedostane. Dokonce se tam nikdo nedostane ani v době, kdy tam není jeho vlak – kouzelná vrátka v nerezovém plotu jsou zamčena. Je to velmi dobře fungující model na zvládnutí zmatků, které by mohly nastat v mnohohlavém spěchajícím davu, kterému by mohl ujet vlak.

Cesta do Beijingu. Krajina je plná kukuřice, mlhy, vodních zákusů do hlinité krusty. Tráva a malé jehličnaté stromky občas podél trati. Ale hlavně topoly, vysoké olivově šedivé tyče s chomáči drobných olistěných korunek v několika úrovních nad sebou. Jako čerstvě sazené jen pro nás. Občas hliněné městečko. Nízké domky se stříškami, téměř žádní lidé, k trati jsou otočena záda staveb a ploty tvořené cihelnými zdmi. Volná krajina je místy utržená korytem netekoucí řeky. Trochu to připomíná kaňony na Marsu, jen ta tráva a stromky jsou tu jaksi navíc. Probouzím se. V horách žlutobílé skály všude kolem. Tunely, hluboká údolí mezi

horskými stráněmi mají strmá úbočí a stráně se vysoko nad vlakem ztrácejí v mlze. Vrcholky téměř nejsou vidět. Slunce pálí z mlhy. Všude kolem ale také není vidět. Prý jedeme kilometr nad mořem. Vodní plochy na levé straně trati sice začínají, ale konce na horizontu nedosáhnou. Hladina přechází plynule v nebe. Po chvíli hráz – byla to horská přehrada. Opět skalní stěny všude kolem a kameny velmi blízko vlakových oken. Krajina vždy musí přijít až k oknům vlaku, aby se nám podívala do duše a do očí. Skrývá se stále v mlžném a prachovém oparu a odejde do něj vždy, když už si myslím, že o ní vím, jaká je. Krajina se mi zde prozatím vyjevila jen za okny autobusů a vlaků. Pořád o ní téměř nic nevím. Jen několik málo obrazů a nádechů. Vše nedostatečné mojí nemohoucností. Bezradnost. Včera jsem si opět uvědomil, že svět a jeho obrazy nebudou nikdy schopny společné řeči. Není také možné vyfotit celý svět.

Neustále se zde brodím přehlídkou pošetilostí. Je překvapivé, že namísto radosti z obyčejného deště se dožadujeme nejistých, ale dle turistických návodů dozajista strašlivě neobyčejných a důležitých zážitků, které proměníme na nezapomenutelné vzpomínky. Ale cesta vlakem je přeci neobyčejným zážitkem sama o sobě – hory a pole, kterými oparem projíždíme, mohou být tím nejúžasnějším na světě, pokud se mi je podaří takto uvidět. Cesta do Beijingu. Opět kouzlo, které přišlo z dětství, kdy o prázdninách byla cesta vlakem ze Šťáhlav do Plzně vždy obrovským dobrodružstvím. Je příjemné, že na mě kouzlo dětských cest čekalo zde.

Západní nádraží v Beijingu trochu připomíná pražské Hlavní. Jen je to tu mnohem větší, místo fantových hvězdáren čínské střechy na věžích. Z haly čpí podobně děsivý pocit marnosti a špíny. Nejasně značenými rampami a schodišti se prodíráme vzduchem plným moči a hniјících zvratků k nástupišťm městských autobusů. Linka 673 nás nadvakrát veze k druhému městskému nádraží, kde bychom se měli ubytovat. International Youth Hostel má trochu problém s naší rezervací z předchozího dne, ale po jeden a půl hodinovém vyjednávání a pod pohrůzkou stížnosti u čínské vlády, nám nakonec nějaká místa na spaní najdou. Většina pokojů je uvnitř bloku bez oken jen s dírou ve stropě, kterou dovnitř a ven proudí čerstvý vzduch. Večeře vedle v čínském fastfoodu a porada, co zítra. Noc v místním hostelovém baru, čtu o historii Číny a zní Beatles – časově se sice potkávají, ale rozpory vnímám příliš neodbytně.

Neděle 2. 8. 2009

Metrem do zakázaného města. Anglicky Forbidden City. Vše obrovské a ve velkém množství. Průklest dírou pod Maovým obličejem ve velkém zvětšení na červené zdi. Trochu nesouměřitelný vztah mezi cedulí na baráku a tím uvnitř. Davy chtivců jako med vtékají pod Maem do otvoru a rozlézají se nezadržitelně všude uvnitř. Zajisté je zde jasné, že velký předseda je jen namalovaný a pověšený. Na zdi. Slunce, mraveniště chtivců. Několik nádvoří, která by snad mohla býti důstojnými, kdyby tady všude nebylo tolik lidí, které to zajímá jen do míry, zda se před tím mohou vyfotit. Proudí lidí tekou a nelze je přiřadit ke stavbám v historii. Navíc do toho všeho pere slunce. Plácek, červená dřevěnice, schody z mramoru nahoru a dolů, plácek s mramorovým zábradlím a tak pořád dokola. Všichni se fotí před vším, co lze vyfotit za či vedle sebe. Něco starých – hodně – kmenů. Borovicových. Možná náznak zahrady, na kterou se těším. Ale náhle vše končí, jsme vyzvráceni ven přes pokladnu na severním konci a jdeme na druhou atrakci (dle Jiříčka).

Park Jingshan na kopci nad městem s několika centrálními pavilonky rašícími z borovic. Chodníčky, schůdky a důchodci. Důchodci zde sborově křepčí dle bigbítu v nějakém rytmu. Jiní zpívají a další to sledují a poslouchají. Přejít do parku s chrámem Bílé pagody – uprostřed jezera na ostrově. Sváteční výletní atmosféra. Lodičky, lotosové lupení, květy, zeleno na vodě. Na kopci bílý zvon, do kterého nelze vstoupit. Výhledy do města. Dětské princezny se fotí s mašlí ve vlasech. Schody, chodníčky z kopce, dole u zdi na plácku vedle mostu opět tančí organizovaní důchodci na zpěv a reprodukováný bigbít. Odcházíme a ulice je jižním směrem plná zde nepatřičných – nereprezentativních vjezdů a garážových vrat. Nejprve vně kanálu obepínajícího císařský komplex, pak most a jdeme těsně kolem oloupaných hradeb natřených na cihločerveno.

Přejít mnoha hrazeními a dalším X-ray skenováním přes policisty na náměstí Tiananmen. Není až tak velké, jak se zdálo být na fotkách z roku 89, které jsem viděl v Paříži. Možná se vše časem zmenšuje. Všichni se zde opět kontinuálně fotí. Maovo mauzoleum, podivně necudná škatule obepnutá sloupovím a mnoha ploty a ještě oborovicovaná, aby na ní nebylo moc vidět. Jdeme pryč. Metro a snaha vypadnout z tohoto neprostoru, jehož okraj tvoří domy bez tváře s rudou hvězdou na čele.

Odjezd na jih metrem do parku s Chrámem nebes, který prý je obrazem celého vesmíru. Asi ano, pokud vesmír a celý svět lze přecíst jako mýtickou geometrii. Čtverce, kruhy, stupně, kameny, důmyslně uspořádané, mramorová zábradlí se špalkovými sloupky, nahoře draci, uprostřed ptáci a úplně dole květiny. Bílá ve velkých kruzích obepíná šedou a zároveň je v ní

uzamčena. Střechy čtverce jsou zelené, uprostřed kruhová stavba se třemi vrstvami kuželostřech s podkasanými sukněmi. Modré střechy se zlatou stopkou – velký palec nebo zvon na vrcholu. Sloupoví rudé, parapetní vyzdívka modře glazována. Pokud nebesa vypadají takto, třeba je to srozumitelné a útěšné místo. Dlouhá cesta s bílou mramorovou stuhou uprostřed mezi chrámy. Druhý je věnován ozvěně. Je to jen stejně stupňovitá terasa prosta budovy na vrcholu. Trojí mramorové zábradlí v kruzích. Schody ze čtyř světových stran. Dnes se ozvěna neobjeví – mnoho turistů, někteří se až hystericky cpou doprostřed a myslí si, že zde něco zažijí. Po chvilce tupého stoje uprostřed jsou vytlačeni jinými, jejichž narcismus ještě nebyl ukojen, a opět kontinuální zobrazování všeho a všech. Slunce se kloní v mlžném oparu k západu, chůze borovicovými háji, kde občas někdo osamoceně cvičí. Ústup. Cesta metrem na nádraží, naproti kterého bydlíme. Večer s mnoha pivy, ráno prý Peter šel konečně spát.

Pondělí 3. 8. 2009

Koupě velké zdi za 200 na zítra, pak cesta pěšky ku staré hvězdárně. Bronzové stroje, většinou krásně zdobené, rozevláté po parku. Pozorovací věž s armilárními sférami, úhlooměry a časoměry nejrůznějších účelů. Křehká černozeleň technika proti mléčné obloze na téměř krychlové pozorovací věži. Již blízké budovy se noří do všepohlcujícího oparu. Dnes bude oproti včerejšku opět tropické počasí centrální Číny. Hvězdářské stroje nesou či obtáčejí draci, občas – na hvězdných globech – jsou hvězdy ze zlatých (asi leštěných) bronzových plošek. Vesmír zde je, oproti tomu v Chrámu nebes, asi celý z bronzu a teď už jen najít tu spojitost s hvězdnou a nebesky dokonalou geometrií a numerikou. Jedeme metrem dál na jih. Je poledne. S Jiříčkem se oddělujeme, a zatímco všichni ostatní jsou do nebe, kde my byli včera, chceme si prohlédnout Longtam park o pár bloků vedle východním směrem. Jezírko obsypané lotosy, mostky a valounky dlážděné chodníčky uvnitř rákosí. Voda je celá zelená. Ale je tu klid a téměř liduprázdno. Zlatý strom u vstupu, moderní divadlo uprostřed na ostrově, plachtová roztahovací střecha. Zde stále ještě trvá neděle. Lidé polehávají na lavičkách a v pavilonech. Vydlážděné trávníky pod stromy s velkými kusy barevných kamenů. Umělý vodopád a všude vše tak čisté a upravené.

O půl třetí sraz se zbytkem výletníků, odjezd na sever k lamaistickému chrámu vychválenému ve všech průvodcích a oběd v hospodě, kde mají záchody přes ulici, vedle jako veřejné WC. Jídlo slušné, ale neodhadneme množství a nepojíme vše, co přinesli. Pak Lama. Zlacené červené sloupy, vše barevné a uvnitř domů, zlaté postavy a v posledním obrovský zlatý obr. Prý tohoto druhu největší stojící zlatý bůh vůbec. Na sloupku to zvenku potvrdila Guinesovic knížka rekordů. Vyhánějí nás ven, přišli jsme hodinu před zavřením, klášter se zbavuje turistů. Místo podobně nádherné a klidné jako včera Chrám nebes a celý vesmír, pokud je takový, jak jsem zde uviděl. Jedeme přes půl města s Mirkem pro stativy, měníme Michala za Filipa a metrem téměř třičtvrtě hodiny do olympijského areálu uvidět v nočním světle ptačí hnízdící stadion. Vše za soumraku barevné. Krajinu zde umělou zastupuje nerezové lopuchoví, světla barvená oživují betonově mrtvá těla stadionů. Osou je ohromná dlážděná cesta – ani se to nedá nazvat náměstím, táhne se od severního nevidim k jižnímu nevidim. Konce se ztrácejí v městském smogoparu. S rostoucí tmou jsou stavby čím dál barevnější. Není moc jasné k čemu to obří ptačí hnízdo a vše kolem bude. Na severu prý už začali ten ohromný buzerplac rozebírat. Jsou tu tisíce Číňanů, létají tu draci a všichni se pořád fotí. Za hnízdem vystoupil na nebe Měsíc, který se blíží úplňku. I sem bylo nutné se podívat, neb stavby jsou součástí světa, a co do něj postavíme, to vše pak na dlouhou dobu našemu světu dá tvář, kterou k nám bude obracet. Jsem unaven, hodně. Opět jedna hodina zítřejšího dne.

Při zavření očí mi běhají tmou mé mysli modré květinové vzory na bílých smaltovaných sloupech olympijské stanice metra. Bílé kůže červených bubnů a bambus v mlžném oparu. Stále a pořád vůbec nevím, kde to vlastně jsem.

Úterý 4. 8. 2009

Na celý den cesta za mrtvými Mingy a prohlédnutí čínské zdi, která nemůže být při návštěvě Říše středu vynechána. Včerejší únava živí spánek v minibusu cestou do údolí císařských hrobek. Procházka několika prostranstvími s mnoha borovicemi v pravouhle vyseklých betonově obroubených dírách v kamenné dlažbě. Mramorové schodky, bílá špalková zábradlíčka s dračími hlavami. Je možné, že to tu vysekávají přes kopírák. Všechna zábradlí, která jsme tohoto druhu viděli, byla téměř stejná. Uprostřed parku červená věž – brána se čtyřmi portály do světových stran. Portály bez ozdob. Obcházíme kopec, nezbytná X-ray prohlídka, schodiště, obložené leštěným mramorem, do podzemí. Zde několik klenutých vlhkých prostor. Stropy valenými klenbami kryté a jištěné drátěným pletivem v ocelových rámech. Zdobené mísy a vázy, modrá glazura na bílém poli. Tlusté zámotky něčeho podobného svícím v některých vázách. Davy turistů, jejichž průvodci se překřikují. Červené bedny – možná rakve na lidské mrtvolky, nevím. Snažím se si odmyslet ten mumraj okolo. Vystupujeme pryč. Není mi moc jasné, zda to vše jen pro minulost je. Určitě je něco, co člověka přesahuje. Nechápu, proč se stále lidé brání uznat svoji konečnost a ve jménu budoucna po smrti svoji přítomnost vyplňují činy, které by jinak byly bláznovstvím. Procházíme parkem a cesta do nějaké nefritové fabriky, kde bude, po povinném průtahu obchodu s výkladem o kamenném řezbářství v nefritu, snad i oběd.

Včera odjela Klára s Tomem přes Shanghai do Evropy a je nás tedy už jen 14. Na dnešní výlet jedeme bez Vlada, Jiřiny, Honzy a Jitky, tedy v deseti. Hlavní by měla být Velká čínská zeď. Kamenické řezbáře tedy vnímáme jako nutné zlo. Z nefritu se dají udělat velmi křehké věci, tygr, lední medvěd, čínské zeli, nejrůznější raci, draci, ryby a květy. Také lodě, nože, budhové, mnohvrstevné koule, také ale pláštěv medu obsypaná mravenci a včelami a listím, květy, kořáním a mincemi. Na všem cenovky, včely za téměř půl milionu místních peněz. Přitom ten kousek štru může mít jen několik kilogramů. Nefrit je barevný, zelený, hnědý, bílý, žlutý, černý, červený...

Oběd v deseti u kulatého stolu. Zatím nejlepší includovaný oběd, který jsme zažili. Štrofabrika si na sebe asi vydělá a nepotřebuje to dohánět cenami v závodní jídelně. Konečně slíbená cesta na Velkou čínskou zeď. Cestou opět spánek z únavy. Parkoviště a pak lanovka na kopec. Stejná jako známe z našich zimních výletů, jen kyblíky na lyže chybí. Lanovky jsou všechny oranžové, uvnitř každé je napsáno na cedulce „Nippon cabel“. Asi jedeme na kopec ke zdi v japonské kabeli. Zeď je had se zubatými zády nehybně uložený na hřbetu kopců. Na obě strany v dálce se kopce mění, blednou, mizí a na horizontu se ztrácejí. V dáli jsou vrcholy průsvitné a prohlédá jimi mléčně bílé nebe. Zeď je více cestou. Je široká na dvojí rozpažení. Věžičky jsou uzly na stuze kamenného hada. Na některé lze po schůdcích vystoupat a rozhlédnout se do kraje. Zatímco v mrtvém údolí Mingů nebylo vidět mlhou na víc jak několik stovek metrů a vzdálené stromy mizely v obloze, zde je vidět daleko, možná až do minulosti, ze které se k nám zeď vyjevila. Asi není důležité, kolik kamenů zde uložili její dávní stavitelé a zda je to vše takové jako kdysi dávno. Fascinující je už jen rozsah tohoto stavení, které se nepřístupnou krajinou táhne od obzoru k obzoru. Krásný den, kol nás létají brouci, motýli a všudypřítomní draci. Slunko prosvítá mléčnou oblohou, ale

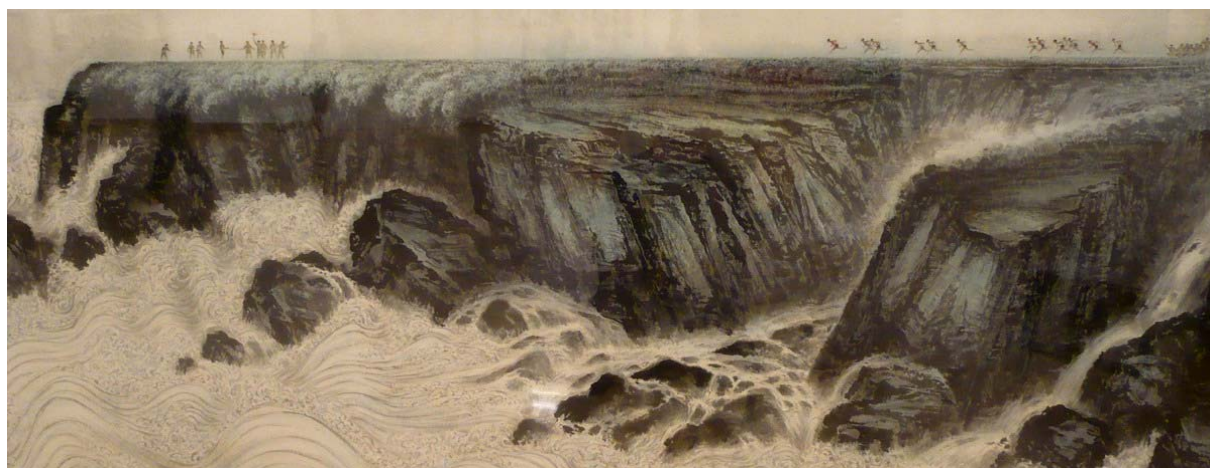

na zemi je vidět daleko. Zeď je velká a nedovedl jsem si představit, že by byla takto opravdová na hřbetě zelených kopců. Konečně očekávané „WOW!“. Chůze a jízda zpět. Krámky s cetkami a nesmysly všeho druhu. Kupujeme trička s obrázkem zdi.

Poslední dnešní nezbytností je továrna s hedvábím. Naši nadháněči nás nekompromisně protahují ždímačkou na peněženky. Nejprve ukázky kukel toho hedvábného brouka a pak předváděčka jako v telešopingu. Deky, dva polštáře a na vše povlaky je připravena vyvakovaná za 1380,- Yuanů. Akorát ten balík nikdo z nás není ochoten přidat do svého zavazadla. V patře pak košile, šaty všeho hedvábného druhu, prostě obchoďák, který jsme asi moc navštívit nechtěli. Při našem odchodu si pak tovární guide stěžuje, že jsme toho moc nenakoupili. Asi to vše bylo provázáno ještě způsobem, který nám zůstal skryt. Dvouhodinové potáčení městem zpět do hotelu, koupel, večeře a opět jedna hodina ukrojená ze dne, v němž bychom měli dojet do Jinanu.

Středa 5. 8. 2009

Ráno vybalení a vypakování z hotelu. Pak metro na sever linkou 5 do China Art Gallery. Budova klasicistního půdorysu. Vstupní hala, postranní křídla, za halou půlkruhový sál, za ním další chodba v mezikruží, příčně ve dvou osách komunikační uzly, mezi nimi pak v pětitraktu výstavní sály. Spodní místnosti vysoké snad 5 metrů, hala s obkladem travertinu medového, kruhové sloupy v rozích, čisté strohé medové plochy bez ozdob zvou svoji neutrální strohostí do sálů plných kreseb na plátěném papíře. Několikametrové krajiny s horami a řekami v mlze. Občas stromy s květy nebo jehličnatá větev. Profesor Chen Jin-Zhang zde asi vystavuje své životní dílo. Občas taky nad útesem malé postavičky pionýrů s rudou vlajkou nebo alespoň traktor s rudými koly. Mistr kresby čínské krajinky se socreálnými rysy. Ale ne všechny jsou takto angažované. Voda a mlha mezi kopci teče, stromy i skály vystupují z plátna a ptáci létají nad papírem. V dalších sálech písmenka. Téměř ze stěn stéká písmenková polévka chuti, kterou stále ještě neumíme pozřít. Černé obrazce na pružích papíru, na jiných květy, červené nebo i černou tuší do mokrého papíru vyložené listy lotosů.

I v bočních sálkách pak něco rutinérsky budovatelských skupinových portrétů – to muselo dát práce a přitom... Olejem vyvedený panelák a v prvním plánu budkoviště střech. Asi obraz na téma zářivé budoucnosti s názvem „Už tam budem“. Pak v západním křídle počne

současnost, která možná není od klasicistní regulérnosti až tak daleko. Modrobílý keramický pes s ušima králíka, úsměvem pod okem bez cibulákových kalhot. Nad to mu okruží dělá několik set jeho zmenšenin. Nesmí se tu fotit. Keramicky zakázané věci z Honkongu, mističky, v nich velmi jednoduché prostoprvtvary. Koule s trubkovými prsty, tykadla, černožlatohnědá glazura s velmi jemnými vlasečnicemi pohlcuje běl tvaru. Na stěně vše v pravidelných bílých a černých podkladových čtvercích. Misky prvotvarů jsou tajemstvím, kvůli kterému sem bylo nutno přijít. Hravé věci pro rozveselení myslí. Dál obrysový les. S větrákovým větrem, voskem politý trpaslík před koncem své pouti na hrot drátěného ohnutého trnu. Olejem přemydlené fotky nočního parku v nepokojových rozměrech, bagrovaná krajina z barvy do nebarvy. Několik novinových fotek lakovaných ve stylu Warholova Osfalda. Stále se vracím do sálu s modrotiskově cibulákovým psem, který si mne ochočil. Glazurově se mi směje pod levým okem. O patro výš fotky světlých tváří vykukujících ze tmy. Modrobílá plátna nočních prolínajících se záznamů téměř průhledných modelek proti městské krajině. Chlapecké sny s názvem „Život není zas tak dlouhý“, pokojík ve kterém je vše namalováno. Po stěnách jsou rozvěšena plátna s obkreslenými policemi knih, oknem s výhledem na město, poličky s věcmi, které jsou jen obrazem, uprostřed namalovaný stůl a na stropě namalovaný obraz světla plného much. Jediná skutečná nezobrazenost uprostřed je několik lahviček s barvami a kyblík štětců.

Vedle na stěně démon zimního úklidu. Zelená plastická hlavička i s rameny vystrčená ze zdi. Kol šedivo. Z nosních děr zeleného plastického skřítka trčí dva dlouhé smetáky až na zem. Oranžové návleky chlupatých smetákových podlahoutěrek jsou přesně barvou, která vyrovnává zelenost vodníka funičiho smetáky. Na zemi homole soli, v ní zastrčené malé lopatky s bílými kovovými rukojeťmi tak, že se téměř dotýkají. Kruh rukojetí v soli hrubého zrna. Na šedi zdi kol torza zelenatce stejné lopatky šroubované rukojetí na zeď a na každé hromádka soli. Řeč symbolů jejichž pojem mi zůstává skryt. Démon zimního úklidu.

Ve vedlejší sále na bíle vrstveném krabicovém stolku, pokračujícím červenými nitěmi do nebe, stříbřitě šedivý dinosaur s hořícím rudým hřbetem. Na stěně bojovný klobouk v téže šedi a vedle větev s uříznutým koncem a malinkou postavičkou těsně před ním, ještě se zde na drátěném ramínku houpe kus rudého hadru, do kterého vrazím couvaje od dinosaura. Videoprojekty vyžadující znalost místního jazyka a čas. Možná nejen jazyka. Míhající se pohyblivé obrázky měnící barvy nechávám jiným, kterým nechybí potřebná kvalifikace. Ve vstupním sále tohoto podlaží široký pruh látky od podlahy na stěnu vodorovně tmou a těsně nad ním na tenkých nitích plove v čtyřstupu mnoho řad vroubkovaných prkének s obličejíky. Prkénka jak použité nástroje na praní prádla – valchy. Vše pluje ve světle mihotavých bílých a modře podsvícených skvrn, scénu ruší netečně přecházející kustódi. Světlo z chodby je zde také navíc a spíše na návštěvě.

Další místnost s pomalovanými válci, jehlany a trsy prostorového papíru vzpomínek na tradiční kresbu tuší. Světlo zevnitř lampiónů a ze všeho snívá krajina, kterou je nutno procházet, neb ji nelze přehlédnout z jednoho místa. Dál obrazy téměř komixového stylu v mnoha měřítkách najednou. Obři v obřisech a plochách a výplň mezi obřičejí malinkatými samolepkovými postavičkami a obličejíky. Plachty pompézního nereálna. Neviditelní lidé. Velké fotky pod průhlednou zubatou folií, které budí zdání prostorových obrazů. Chůzí kolem se vyjevují místy postavy lidí, opět mizí. Lodička s lidmi a bez nich. Špalek se zatnutou sekerou a tu drží nebo nedrží chlap štípající dříví. Stromy a palmy a před nimi postavy nebo taky ne. Obrazy, které nabízejí měnící se části zobrazovaného místa. Je obraz člověka součástí

krajiny, kterou na chvíli navštívil, nebo obrazy nemají vztah k zobrazovanému od chvíle svého oddělení? Možná obrazy potvrzují svět. Bez nich by svět o sobě neměl uvědomění. Pak tedy by bylo dobré zobrazit celý svět, aby mohl být sebou, ale to je nemožné. Celý svět malíři sami nezvládnou. To se jim spíš podaří jej rozkrájet na kousky než vytvořit obraz úplného celku a až svá díla dohotoví, bude ještě důvod chodit do krajiny a žít, když všeho budou plné galerie? Možná ale obrazy jsou určeny jen těm, kteří nevidí, a těch jsou pak plné galerie, i když sami v sobě by mohli nalézt totéž a uvidět to, ale nemohou. Čtení obrazů – opět a pořád nevyhnutelně a neodbytně totéž. Co když obrazy jen brání svět uvidět a staví se mezi mne a něj, podobně jako písmo ubíjí paměť? Sochy v zahradě před galerií. Kámen, dřevo, bronz, rezavé železo. Vše na trávě a kol neteční policisté, stěhováci a kustódi. Odcházíme ulicí, která měla být parkem, opět Maoův plácek se skenery myslí a kufrů. Odjezd vlakem K161 do Jinanu. Obrazy jsou pořád něčím, s čím si nevím rady.

Jinan – ubytování v hotelu Zelený strom po posledním, o to však výživnějším setkání s úřednicí za okénkem Ticket office místních železnic.

Čtvrtek 6. 8. 2009

Vlhko v Jinanu. Ráno snídaně v hotelu a pak autobusem přes vybourané ulice do centra k velkému centrálnímu náměstí. Uprostřed tři modré obrotky zkroucené do budovatelské maše a držící nerezovou kouli. Asi nějaký symbol. Den se ztrácí v parnu před deštěm. Nelze dohlédnout do vzdálenosti, vše v mlze. Přes ten neproniknutelný sliz, kterým pálí odevšad slunce, prý zde i občas není – viděli jsme to na reklamních fotkách. Ale dnes pálí oči jasem všeho okolo. Pěšky park s jezerem severně odtud. Chůze živým chudým městem, které nás staví mimo sebe svou pravidelností. Park za modrou plechovou ohradou se vstupem stejným jako snad do všech parků, které jsme prozatím navštívili. Uvnitř kolotoče, houpačky mraky výletujících Číňanů, lodičky, podzemní akvárium a lotosový rybníček. Fotíme se před banánovými palmami a v neočekávání čehokoli neznámého ustupujeme zpět stejnou cestou, jako jsme přišli. Cesta autobusem 66 na jih k jinanskému historickému muzeu, kde by měla snad být nefritová (jade) maska, kterou známe z fotky. V silicím dešti nás tam nakonec načtyřikrát dopraví taxíky, neb autobus nejede po trase, kterou známe z mapy. Muzeum je budova podobná té z Xianu nebo umělecké galerii v Pekingu. Klasické osově dělení na átrium, křídla a spojovací chodby v několika úrovních. Stěny strohé, vstupní hala vysoká se dvěma sloupy olepenými pomalovaným papírem. Uvnitř historie – pravěká a starověká keramika, sál plný vycpaňáků, ptáků, hadů a chlupaťáků. Pak také kostra dinosaura, který se téměř stropu dotýká, mamut též obnažený až na kost. V patrech pak dějiny lidské – domky z hlíny modelované, o kterých jsem kdysi viděl film – prý jsou jedinečným dokladem stavitelství své doby. Také z doby mezi pátým a třetím stoletím před Kristem bronzové spojky nárožní na plátěný tyčkový domek. Dnes se totéž prodává v plastu s trubkami a doteď jsem si myslel, jaká to není novota. Keramické talířky, misky, vázy a kalíšky plné ptáčků, květů a draků malovaných. Musím Petrákům fotku alespoň přivést. No a nakonec střecha, kam lze vystoupit z posledního patra a vidět město kol ve smogu zahaleno.

Hora, na kterou jsme chtěli vylézt, je skryta v očekávání deště. Možná jindy, teď ale pryč odtud a každý zmateně sám za sebe. Stádnost vrcholí, každý by vůdcem chtěl alespoň na svoji chvilku býti, ale pak už děšť. Moc děšť. Fragmentujeme se do taxíků a ve čtyřce Vlado, Jiřina, Jiříček a já obsazujeme jednu dostředuměstskou loď. Vylodění opět pořád do vody – někde u rozlitého atramentu, jak se mezitím vžilo označení tří modrokroucenin s nerez kouli

uprostřed největšího náměstí. Zmoklí dírou do země necíleně vstupujeme do podzemních garáží supermarketu, který tvoří underground tomu meganáměstí ve stylu NDR. Ochutnávky, nákupy proviantu na odpoledne, oběd na schodech a opět znovu veřejná prostranství. Výstup k nerezovému lotosu velikosti menšího autobusu a rozhled z vrcholu sloupoviště segmentového nad horizontem běžně vnímaném chodci dole. Prší, ale už ne tak moc. Chůze podél mlžné řeky, která je obvinuta zeleným stromovím a chodníčky. Lodičky, mramorové zábradlí, mrhnutí, smuteční vrby, mlha halící blízké obzory, konečně mlžný závoj nad řekou, který není smogem. Bublající prameny vystupující ze dna čisté vody, Číňani ráchající si v tom nohy, nad námi kamenná blokující se věž. Stupňovitá čtvercovice, na ní druhá a třetí, pak dřevěnice čínská, opět ve trojici. Ovšem uvnitř staveb takto nakladených mapa, fotky černobílé, doby dávné vzpomínají. Hvězda rudá celým nebem vládne, samopaly, pušky a frontové skupinky bojovníků všude kolem. Málem jsem se lekl všeho, divná hrůza z nadšení místních na mne sáhla. O patro výš pak ještě výzory do budoucna a foto potvrzení, že tento obraz světa je jediný nejlepší z možných vůbec. Prcháme. Pryč kolem potoka mlžného, nohy myjeme v léčivé vodě. Opět lvi a draci, tentokrát chrlící vodu v tento svět.

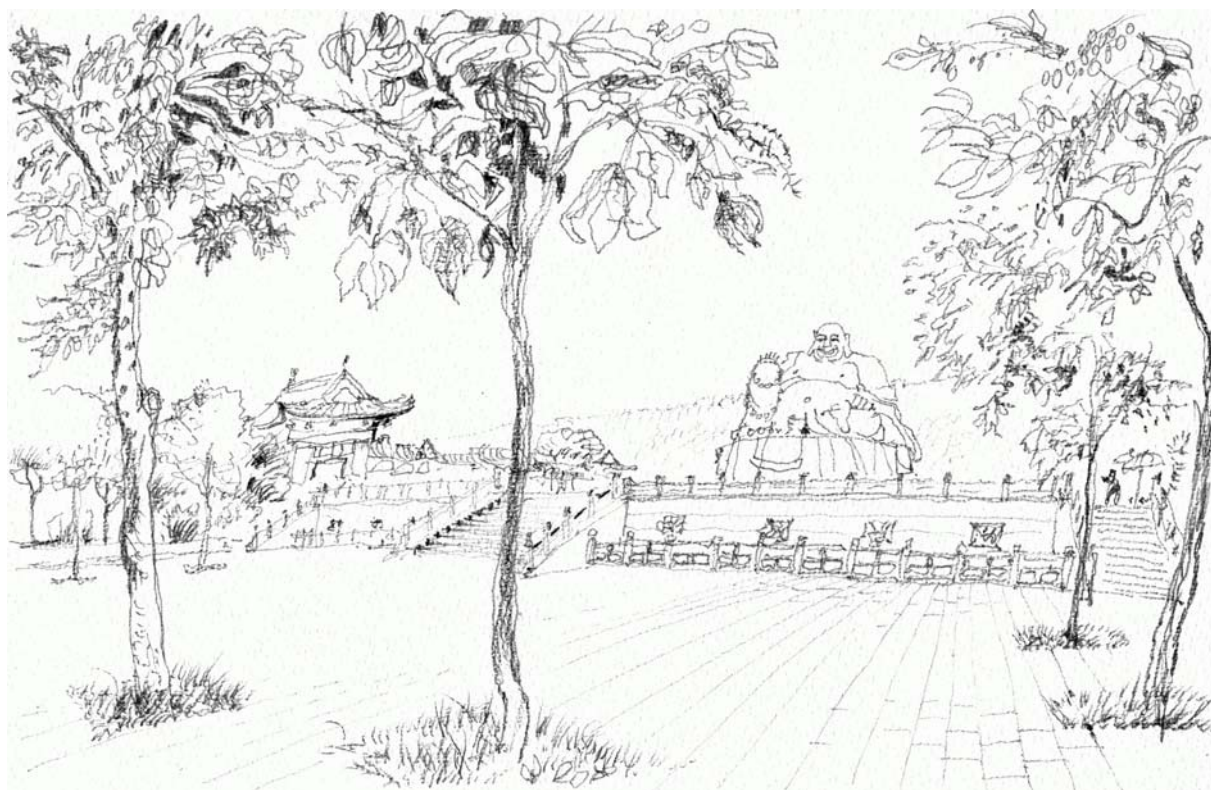

Rozhodnutí uvidět Žlutou řeku. Je to kousek, skoro jen jako od nás z domu do místa s větší železniční tratí. Taxík, který by nás tam mohl odvézt, má při přistání píchlé kolo. Řidič ho vymění a jedeme. Městem, předměstím a konečně břeh. Kamenitý násep vystupuje do zdiva kyklopského v okamžené hrázi. Dole stromky, lodě a tráva v bahnoví. Nahoře čumilové či návštěvníci řeky. Opar, slunce by mělo zapadnout do necelé půlhodiny, ale není vidět. Mlhosvětlo. Přijeli jsme od jihu. Na západě most pontonový, oběma směry po něm proudí auta a lidé. Napravo na východě jiný most. Celý je na dvou říčních sloupech a z oceli příhradové konstrukce. Možná je železniční. Řeka je bahnitá, hnědá a možná je to i tím rozptýleným světlem oblohy, na které chybí slunce. Taxík tentýž zpět a k hotelu. A večer v rozhovoru o provozních věcech a možná i o již velmi zkracující se budoucnosti výpravy. Po několika pivech se snažím rozpomenout, zda jsem někoho neurazil. Zítra možná budhoviště mnoha stovek obrazů, které mi protékají mezi prsty.

Pátek 7. 8. 2009

Stále vlhko v Jinanu. Ráno ústup na nádraží, kde necháváme své batohy v průchodu na schodišti. Trochu nedůvěřivě sledujeme, jak železniční slouha staví krosny mimo

úschovnu, protože už má plno. Z nádraží taxíkem na budhohoru jak včera slíbeno bylo. Už z dálnice se zlatě blyští v půlce olesněné stráně obrovská socha sedícího tloušťika. Brána, vstupenky. Kupuji červenou mašli a přivazuji ji na strom před vstupem do chrámu. Široké schodiště – dlouhá cesta snad na vrchol hory, kol kamenné postavy lesních skřítků ovázané červenými mašlemi, borovice, stromy, ptáci, můry s červenými křídélky, moc lidí tu není. Teplo, krásný letní den, oproti včerejšku. Chůze – stoupání – kopcem pod korunami stromů. Nevidím, zda správně, ale určitě nahoru. Průchod klášteřem za další vstupenku. Zjistíme, že zlatý chlapík je někde pod námi a vrchol hory nedaleko. Kopec. Hřbet, schody už jen z kamenů ze země vyhřezlých a rozhled do kraje. Podle nápisů kdesi dole by odtud měl být foggy výhled do devíti stran. Nekecali. Horizont je nedohlédnutelný a vysoké budovy dole ve městě blednou tím více, čím jsou dál. Mlha, smog, záby všude. Všechny stromy kol pěšinky mají červeně opentlené větve. Víc mašlí než listů. Jaký to nádherný den.

Chůze, sestup. Cesta z kopce dolů. Kousek od klášteřu, kterým jsme prošli, je nástupní stanice skluzavky, prý ke zlatému obrobudhovi. Nasedáme do vozíků a jedeme plechovým korytem serpentinami z kopce. Dětské rozradostnění z rychlé jízdy na plastovém pekáči s pákou pod zadkem. Dole prázdný park s prázdnými cestami, prázdnými parkovišti a pompézni prázdné schodiště s kamennou bránou ke zlatému obrovi. Tloušťík je rozkecnutý na žulovém soklu s mramorovým zábradlím, kol prázdné náměstíčko. Z krámků s nábožnými cetkami zní trochu hlasitěji neustále se opakující melodie. Zlatý obr se nepřítomně směje. Prázdné oči, přes koleno řetěz zlatých obroperele, velká socha sedí v poloze, kterou by živý asi dlouho nevydržel. Tučný břich a lem budhoroucha téměř přetékají ze soklu do náměstí. Krásný letní den. Kreslím, možná už vím, jak to je s obrazy a co jsou zač. Ale nechám si to pro sebe neb vyzařená tajemství ztrácejí kouzlo. Ostatní – Mirek, Michal, Jiříček, Jiřina a Vlado spí.

Chůze ze zahrady kol dolmenů s rybami, ptáky a lučištníky, kol chrámů s červenými pentlemi a čadícími tyčkami, plné necky popela a vosku. Taxík do centra k nákupnímu centronáměstí.

Oběd z plastických pytlíků v parku kolem řeky. Chůze včerejšími vzpomínkami. Není po dešti a mlha nad vodou chybí a vnímání obrazu světa je opět jiné než včera. Únava. Vracíme se k monumentu rozteklého inkoustu, zapadá slunce a zbytky dne se odrážejí na hladině vody mezi nerezovými lotosy, které blížící se nocí postupně černají. Děti se stříkacími vodními tyčemi, barevná světla a noční svítící draci na čistě inkoustovém nebi. Vlak hardsleeper přes noc do Shanghai, kde před více jak třemi týdny naše cesta Čínou začala. Veselost předposlední noci, sobota. Krmení rybiček pálivými křupkami a vypečenými buráčky se sezamovým semínkem.

Sobota 8. 8. 2009

Probuzení a výstup do sauny. Shanghai. Město, které znovu rozpoznáváme. Nádraží v šest hodin ráno, metro, ranní ulice prosty obyvatel. Je osm ráno, jsme ubytováni v Youth hostelu, nad vstupem červené lampiony, v recepci dřevěný mostek nad hladinou, z níž vykukují tlamičky červených rybek. Naproti přes ulici je z okna vidět polonahý Číňan čistící si zuby.

Muzeum v Shanghai. Náměstí – fronta na něco, co je zadarmo. Bílí lvi, draci, potvorstva neuvěřitelná hlídají vstup do krabice s kruhem na hlavě. Obrazy vystupují. Nejvyšší patro mincemi cinká, vše stejno, kolečka s dírkou uprostřed – čtvercovou. Papírové penízem, prý první na světě vůbec, mince lité do mnoha forem, ražení se sem dostalo ze západu a finanční světy se obohatily o formy platidla. Keramika. Sochy. Obrazy. Kresby štětcem neměnné, stejné jako před tisícem roků, mnohdy nerozeznatelné od evropských modernistů, kterých si vážíme, ale čínští kreslíři tak malovali před tisíci roky. Fotím obrázky. Víím, že svět nelze zobrazit. Už to víím. Ale pořád religium. Dál dolů, pak sochy, bronz, kotlíky, misky, hrnce, vše pojmenováno jako wine vassel. Vše jednoslovně. Moc není jasné, proč jsou zde zrovna tyto kyblíky. Ale jsou krásné. Také nefritové artefakty jsou mnohem čistší, než ve fabrice na šutrořezy. Sochy. Budhy. Pryč odtud, baterky v hostelu, tržnice. Jižně je tržnice se vším, co lze koupit za jakoukoli cenu. Želvy. Štětce, čaj. Ochutnávka. Květ se ve vodě otevře a chutná. Vůně. Večírek na rozloučenou na chodbě hostelu, kde Mirek rozbíjí na počest cesty svoji právě koupenou helikoptéru. Noc. Balíme. Každý v skrytu noci sám.

Neděle 9. 8. 2009

Cesta ráno objednaným taxíkem na letiště. Město veliké ve své rozespalosti. Rozlehlost, kterou jsme zatím nedohlédli. Jedeme hodinu pořád stejnou krajinou. Město, vysoké domy, stromy sázené kol dálnice, auta, nakonec letiště. Ráno, sedmá hodina. Hala pod motýlími křídly s nadějí nečínského světa. Odlet. Problém s kuřetem a rýží bez hůlek. Je nutno jíst přiborem, kterému jsem na tři týdny odvykl. Pod křídly krajina. Hory, serpentiny řek. Malé kumuly shora se stíny na hnědočervené podložce. Stíny modročerné. Co mrak, to stín. Křídlo. Kmitá slunce do okénka a pak belgické učitelky, se kterými prohovoříme zbytek letu. Rusko pod námi. Modré řeky, jezera a žluté cesty. Mraky a hrady ze vzduchu. Zámky z pohádek pod modrou oblohou, kterou jsme v Číně viděli tak vzácně. Pro úředníka ve Finsku prý mnoho alkoholu na vstup do Evropy. Ne protestují. Odpovídám, že jsem rád, že se vracím z Číny a tohle je pouze průvodní jev, který nelze úředně zařadit. Finové nemají smysl pro moji radost z návratu do Evropy.

Helsinki, někdy odpoledne na letišti, den před mými narozeninami.